

Kliimakindla majanduse seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus.....	2
1.1. Sisukokkuvõte	2
1.2. Eelnõu ettevalmistaja.....	2
1.3. Märkused	2
2. Eelnõu eesmärk	3
2.1. Seaduse eelnõu algatamise vajalikkus ja eesmärk.....	3
3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs.....	6
1. peatükk: Üldsätted	6
2. peatükk. Põhimõtted	8
3. peatükk. Kliimaeesmärgid	16
4. peatükk. Aruandlus, seire ja prognooside koostamine	24
5. peatükk. Rakendussätted	27
4. Eelnõu terminoloogia	27
5. Eelnõu vastavus rahvusvahelisele ja Euroopa Liidu õigusele.....	28
6. Seaduse mõju.....	29
8. Seaduse jõustumine	39
9. Eelnõu kooskõlastamine.....	39

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Seadus annab suuna Eesti järk-järguliseks sõltuvuse vähendamiseks imporditavatest fossiilkütustest ning tugevdab majanduse ja ühiskonna vastupanuvõimet kliimamuutustele. Selleks luuakse selge raamistik, mis suunab majanduse arengut puhta energia kasutuselevõtu, ressursitõhususe ja kliimaneutraalsuse poole. Seadus toetab ettevõtete konkurentsivõimet, soodustades innovatsiooni ja vähese heitega tehnoloogiate arengut. Olulisel kohal on kohalike ressursside suurem väärimine ning ringmajanduse põhimõtete rakendamine, mis aitavad vähendada kulusid ja sõltuvust välistest sisenditest. Samuti parandab keskkonnahoidliku arengu suund ettevõtete ligipääsu rahastusele ning tugevdab nende positsiooni rahvusvahelistel turgudel. Kokkuvõttes aitab seadus kaasa majanduse pikaajalisele stabiilsusele, strateegilisele iseseisvusele ja inimeste heaolu kasvule.

Seaduse väljatöötamisel on otsitud tasakaalu erinevate põhiseaduslike väärtuste vahel, kuivõrd ühelgi põhiõigusel, huvil ega eesmärgil ei ole automaatset esikohta teiste ees. See tähendab, et kliimakindla majanduse seaduse põhimõtete rakendamisel tuleb kaaluda ka teisi huvisid ja eesmärke, sh riigikaitset.

Eelnõukohase seadusega defineeritakse kliimaga seotud mõisted ja sätestatakse kliimaeesmärgid ning põhimõtted, mis toetavad kasvuhuonegaaside heite vähendamist ja kliimamuutuste mõjuga kohanemist.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Seaduseelnõu valmistasid ette ja seletuskirja koostasid Kliimaministeeriumi kliimaosakonna nõunikud Maris Arro (626 2986, maris.arro@kliimaministeerium.ee), Hedy Eeriksoo (605 3693, hedy.eeriksoo@kliimaministeerium.ee), Kerli Kirsimaa (626 9124, kerli.kirsimaa@kliimaministeerium.ee), Mariann Leps (mariann.leps@kliimaministeerium.ee), Merylyn Möls (605 0096, merilyn.mols@kliimaministeerium.ee) ja juhataja Laura Remmelgas (626 2895, laura.remmelgas@kliimaministeerium.ee), mailto:kohalike_omavalitsuste_nounik_rene_reisner@kliimaministeerium.ee), kohalike omavalitsuste nõunik Rene Reisner (626 2855, rene.reisner@kliimaministeerium.ee), strateegia, analüüsi ja digiarengu osakonna analüütik Mati Mõtte (623 1269, mati.motte@kliimaministeerium.ee), õigusosakonna juhataja Eda Pärtel (626 2825, eda.partel@kliimaministeerium.ee) ning õigusosakonna nõunikud Triin Nymann (626 2927, triin.nymann@kliimaministeerium.ee), Annemari Vene (626 2824, annemari.vene@kliimaministeerium.ee) ja Elina Lehestik (626 2904, elina.lehestik@kliimaministeerium.ee).

Keeletoimetaja oli Justiitsministeeriumi õigusloome korralduse talitluse keeletoimetaja Aili Sandre (aili.sandre@just.ee).

1.3. Märkused

Seaduseelnõu ei ole seotud ühegi menetluses oleva seaduse eelnõuga.

Seaduse vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthälte enamus.

2. Eelnõu eesmärk

2.1. Seaduse eelnõu algatamise vajalikkus ja eesmärk

Eelnõukohase seaduse eesmärk on järk-järguliselt vähendada Eesti sõltuvust imporditavatest fossiilkütustest ning tugevdada ühiskonna ja majanduse vastupanuvõimet kliimamuutustele. Fossiilkütuste impordi vähendamine tähendab ühtaegu väiksemat haavatavust väliste hinnakõikumiste ja geopoliitiliste riskide suhtes ning suuremat kontrolli riigisiseste arenguprotsesside üle, suurendades seeläbi riigi strateegilist iseseisvust. Samuti luuakse seeläbi eeldused keskkonnahoidliku ja konkurentsivõimelise majanduse arenguks. Tervikuna panustab seaduseelnõu inimeste heaolu kasvu.

Lisaks annab seaduseelnõu läbi põhimõtete ja riigiülese kasvuhoonegaaside heite vähendamise trajektoori sätestamise selge sihi, mis suunab majandust järk-järgult vähendama sõltuvust kolmandatest riikidest pärit fossiilsetest energiaallikatest, toetab kohalike ressursside läbimõeldud kasutust ja kõrgemat väärimdamist ning aitab kaasa kliimanetraalsuse saavutamisele aastaks 2050. Kuna Eesti arengusuund lähtub tervikuna arusaamast, et energiasõltumatus, puhas keskkond ja tugev majandus on omavahel tihedalt seotud, käsitletakse kliimaeesmärke osana laiemast sihist, sidudes julgeoleku, majanduse, puhta keskkonna ning inimese heaolu ja tervist toetava elukeskkonna loomise üheks tervikuks.

Seaduseelnõu loob tingimused kliimakindla majanduse kujunemiseks, mis suudab paremini toime tulla nii keskkonnamuutustega kui ka rahvusvahelise majanduskeskkonna muutustega. Seejuures on oluline, et majanduse ümberkujundamine ei toimu tegevusalade sulgemise kaudu, vaid pakkudes erinevatele valdkondadele selget suunda ja tööriistu heitkoguste vähendamiseks ning ressursside kõrgemaks väärimdamiseks kohapeal.

Seaduseelnõu haakub ka Euroopa Liidu puhta tööstuse suundadega, mille eesmärk on tugevdada Euroopa tööstusbaasi ning suunata investeringuid kestlikesse lahendustesse. Eesti jaoks tähendab see võimalust vähendada sõltuvust imporditud energiast, samal ajal säilitades ja tugevdades oma positsiooni rahvusvahelistel turgudel.

Kliimaeesmärkide saavutamiseks koostatavad teekaardid ei ole juriidiliselt siduvad, vaid toimivad suunistena, mis annavad nii sektoritele kui riigile paindlikkuse kavandada ja ellu viia seaduse eesmärkidega kooskõlas olevaid investeringuid ja tegevusi. Nende kaudu soodustatakse innovatsiooni, puhta energia kasutuselevõttu, energiatõhususe suurendamist ning vähese heitega tootmise arengut. Rahvusvahelistel turgudel sõltub ettevõtete konkurentsivõime üha enam nende võimest pakkuda väiksema keskkonnajäljega tooteid ja teenuseid. Seetõttu soodustab seaduseelnõu arengut valdkondades, kus Eestil on võimalik saavutada konkurentsieelis: kliima- ja keskkonnavaldkonna digilahendused, sinimajandus, vähese heitega kütuste tootmine (nt biometaan), materjalide ringlussevõtt, ressursside efektiivsem väärimdamine (puit, jäätmed jm), hea loodus- ja keskkonnaseisundiga seotud investeringud ja ettevõtlus ning taastuvenergia tootmine. Samuti aitab ringmajanduse põhimõtete rakendamine vähendada toormesõltuvust ja tootmiskulusid, mis omakorda tugevdab ettevõtete majanduslikku vastupidavust.

Seaduseelnõu arvestab, et kliimaeesmärgid peavad olema kooskõlas majandusliku toimetuleku ja kohanemisvõimega. Seetõttu luuakse raamistik, mis toetab ettevõtteid üleminekul uutele tehnoloogiatele ning aitab neil kohaneda muutuvate turu- ja regulatiivsete tingimustega.

Kestlikkusele suunatud tegevused parandavad ka ettevõtete ligipääsu kapitalile, kuna nii Euroopa investeerimisfondid kui ka pangad eelistavad üha enam projekte, mis vähendavad keskkonnamõju ja suurendavad ressursitõhusust. See annab Eesti ettevõtetele täiendava võimaluse kaasata investeringuid ning arendada innovaatilisi lahendusi.

Kokkuvõttes loob kliimakindla majanduse seaduse eelnõu tervikliku aluse majanduse arenguks, mis on ühtaegu keskkonnahoidlik, vastupidav ja konkurentsivõimeline. Fossiilkütuste impordi vähendamine, kohalike ressursside targem kasutamine ning kliimamuutustega kohanemine aitavad tagada stabiilsema majanduskeskkonna ning parandada inimeste elukvaliteeti nii praegu kui ka tulevikus.

Kuigi Eesti kliimaeesmärgid on kokku lepitud riiklikes strateegiates ja arengukavades (nt strateegia „Eesti 2035“¹, „Kliimapolitiitika põhialused aastani 2050“², „Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030“³ ning „Riiklik energia- ja kliimakava“⁴) ning Euroopa Liidu eesmärgid on sätestatud EL määrustes (nt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1119⁵ (edaspidi *Euroopa kliimamäärus*), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2023/857⁶ (edaspidi *jõupingutuste jagamise määrus*) ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2018/841⁷ ja sellele järgnenud kliimapaketi „Eesmärk 55“ tulemusena muudetud määrus (EL) 2023/839⁸ (maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse määrus), on nende eesmärkide täitmiseks ning Eestile sobivaimate lahenduste elluviimise soodustamiseks vajadus ka riigisisese regulatsiooni järele.

Õigusaktidest käsitletakse kliimat atmosfääriõhu kaitse seaduses, keskkonnamõju hindamise ja keskkonna strateegilise mõju hindamise kontekstis keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses ning sellele viidatakse kaudsetl jätmeseaduses ning veeseaduses.

Õiguskorra stabiilsuse, süsteemsuse ja õigusselguse tagamise seisukohast on kaalutud, kas kliimamuutuste leevendamise ja kohanemise valdkonda on vaja rohkem õiguslikult reguleerida või on võimalik lahendusi leida mitteregulatiivsel viisil. Lisaks on kaalutud, kas valdkonda on kõige mõistlikum reguleerida uue tervikliku seadusega või täiendada olemasolevaid õigusakte. Arutelude käigus jõuti järelduseni, et täiendavate kliimaalaste strateegiliste dokumentide koostamine või olemasolevate dokumentide uuendamine ei ole piisav. Need ei taga kliimamuutuste käsitlemist kõigi valdkondade jaoks prioriteetse teemana, ei loo piisavat sidusust valdkondade vahel ega oma õiguslikku jõudu. Seejuures sedastas Riigikohus 2023. aasta oktoobris Auvere õlitechase kaasuses (3-20-771) muuhulgas, et „PS §-dest 5 ja 53 tuleneva kasvuhoonegaaside heite piiramise kohustuse olulised küsimused peab PS § 3 lg 1 järgi parima kättesaadava teadusinfo ja Eesti rahvusvaheliste kohustuste põhjal otsustama seadusandja“ (p 48).

¹ https://valitsus.ee/sites/default/files/documents/2021-06/Eesti%202035_PUHTAND%20%C3%9CLDOSA_210512_1.pdf.

² <https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2023-03/310022023003%20%281%29.pdf>.

³ <https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2021-06/Kliimamuutustega%20kohanemise%20arengukava%20aastani%202030.pdf>.

⁴ <https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2025-06/Updated%20NECP%202021-2030%20Estonia.pdf>

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1119>.

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R0857&qid=1718788039729>

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2018/841/oj?locale=et>.

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R0839>

Selgitamaks kliimakindla majanduse seaduse kohta Eesti õigussüsteemis, eelkõige selle seost keskkonnaseadustiku üldosa seadusega, tellis Kliimaministeerium 2024. aasta kevadel Keskkonnaõiguse Keskuselt (KÕK) analüüsi „KeÜS ja kliimaseaduse seosed: õiguslik analüüs“⁹. Analüüsi tulemused kinnitavad, et Euroopa Liidu aluslepingutes sätestatud lõimimispõhimõte kohustab kõigil elualadel arvestama mistahes tegevuse võimaliku keskkonnamõjuga, sh mõjuga kliimale. Seetõttu kohalduvad kliimakindla majanduse seadusele KeÜSi põhimõtted ja põhikohustused, kuna need on olemuselt valdkonnaüleised ning puudutavad kõiki elualasid. Samuti ei sõltu KeÜSis sätestatud keskkonnavalaste õiguste kohaldumine kliimavaldkonnale sellest, kas KKMS on või ei ole keskkonnaseadustiku eriosa seadusena. Seetõttu ei ole KÕKi hinnangul vaja määratleda, kas KKMS on keskkonnaseadustiku eriosa või mitte. Samuti puudub õiguslikult vajadus sätestada eelnõus viide KeÜSi sätetele, mida KKMSile kohaldatakse, v.a juhul, kui kliimaseadusega reguleeritakse mõne loa andmist, millele soovitakse kohaldada KeÜSi loamenetluse sätteid (lk 18).

25. septembrist kuni 25. oktoobrini 2023. aastal toimus kliimaseaduse väljatöötamiskavatsuse (edaspidi *VTK*) avalik konsultatsioon. Kokku laekus *VTK* kohta 312 ettepanekut rohkem kui 40 esitajalt, kelle seas oli nii valitsusasutusi, huvikaitseorganisatsioone, ettevõtteid kui ka eraisikuid. Ettepanekud puudutasid erinevaid valdkondi. Üldiste ettepanekutena toodi muuhulgas välja ootus, et eesmärkide saavutamiseks tuleks seada piisavad tähtajad, põlevkivi ja turba kaevandamisel tuleks seada lõpptähtajad, kliimaeesmärkide saavutamiseks tuleb säilitada ettevõtete konkurentsivõime ja HKS-i kuuluvatele sektoritele ei tuleks seada riiklikke lisaeesmärke. Samuti puudutasid üldisemad ettepanekud kliimanetraalsuse eesmärgi varasemaks toomist ning seda, et kliimaseaduses ambitsiooni vähendamiseks peaks olema sätestatud keeld. Kõik laekunud ettepanekud *VTK* kohta on koondatud tabelisse ja need leiab [Kliimaministeeriumi kodulehelt](#).

KKMS eelnõu avalik konsultatsioon toimus 5. augustist kuni 5. septembrini 2024. Tagasisidena laekus enam kui 900 ettepanekut rohkem kui 60 organisatsioonilt.

Eelnõu koostamise käigus on toimunud arutelud erinevate huvirühmadega, mille tulemusel on esitatud märkuste ja ettepanekute põhjal eelnõud täiendatud. Arutelude tulemusel ilmnes selge vajadus muuta eelnõu tekst lihtsamaks ja arusaadavamaks, et tagada selle parem rakendatavus.

Samuti on Euroopa Liidu tasandi kliimaeesmärke puudutavatel läbirääkimistel toimunud arengud, mis rõhutavad suuremat paindlikkust eesmärkide saavutamisel, arvestades erinevate liikmesriikide majanduste eripära. Ka see on mõjutanud eelnõu täiendamist.

Oluline muudatus puudutab sektoraalsete eesmärkide seadmise loogikat. Seaduses sätestatakse edaspidi riigiüleised eesmärgid, samas kui sektorite eesmärgid määratletakse sektoraalsetes teekaartides, selline lähenemine annab tervikliku ülevaate sellest, kuidas eesmärke saavutatakse, võimaldades samal ajal arvestada iga sektori eripära ning tagada vajalik paindlikkus. Lisaks on KKMS eelnõu reguleerimisala ja eesmärki muudetud täpsemaks, tuues esikohale riigi sõltuvuse vähendamise imporditavatest fossiilkütustest ning ühiskonna ja majanduse vastupanuvõime suurendamise kliimamuutustele. Sellest tulenevalt on muudetud seaduse sisu sh korrigeeritud põhimõtete peatükki ning oluliselt vähendatud avaliku sektoriga seotud regulatsioone. Osad varasemas KKMS eelnõus olnud sätted, mis sobisid sisult paremini

⁹ https://media.voog.com/0000/0036/5677/files/Ke%C3%9CS%20ja%20kliimaseaduse%20seosed%20-%20%C3%B5iguslik%20anal%C3%BC%C3%BCs_K6K%202024.pdf

teiste seaduste reguleerimisalasse on käesolevast seaduseelnõust välja jäetud (nt kohalike omavalitsuste kohustuste ja EL HKSi enampakkumistulude kasutamise sätted).

KKMS jõustumisel riigi halduskoormus olulisel määral ei suurene. Eelnõus sätestatud aruandlus- ja seireülesandeid täidab riik juba praegu, kuid eelnõus täpsustatakse aruandluse koostamise tingimusi, sh aruannete koostamise sagedust ja sisu. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele on kirjeldatud punktis 6.

KKMS eelnõu menetlusetappide, k.a. kooskõlastusringil laekunud ettepanekute, info on avaldatud Kliimaministeeriumi koduleheküljel¹⁰.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb 21 paragrahvist, mis on jagatud viide peatükki.

1. peatükk: Üldsätted

§ 1. Seaduse reguleerimisala ja eesmärk

Paragrahvis 1 sõnastatakse seaduse reguleerimisala ja eesmärk.

Lõikes 1 avatakse seaduse sisu, st kirjeldatakse, mida seadusega reguleerida soovitakse. Seaduses sätestatakse põhimõtted ja eesmärgid kliimamuutuste leevendamiseks ja kliimamuutustega kohanemiseks ning eesmärkide täitmise seire ja aruandluse nõuded.

Eesti sõltuvus imporditavatest fossiilkütustest suurendab majanduse ja ühiskonna haavatavust rahvusvaheliste hinnakõikumiste, tarnehäirete ja geopoliitiliste riskide suhtes. Samal ajal süvendavad fossiilkütuste kasutamine ja kliimamuutuste mõjud pikaajalisi keskkonna-, tervise- ja majandusriske, mis mõjutavad nii riigi rahandust kui ka inimeste heaolu.

Seaduse eesmärk on vähendada riigi sõltuvust imporditavatest fossiilkütustest ning suurendada ühiskonna ja majanduse vastupanuvõimet kliimamuutustele, tugevdades seeläbi riigi strateegilist iseseisvust ning luues eeldused keskkonnahoidliku ja konkurentsivõimelise majanduse arenguks ning inimeste heaolu kasvuks.

Eesti lähtub eesmärkide seadmisel Pariisi kokkuleppega kokkulepitust kooskõlas Euroopa kliimapoliitika raamistikuga.

§ 2. Terminid

Selles paragrahvis esitatakse kliimavaldkonna olulisemad terminid, mida kasutatakse eelnõukohases seaduses. Terminid, mida ei kasutata seaduses läbivalt, esitatakse esimese kasutuskoha juures.

Kasvuhoonegaaside heitkogus on eelnõukohase seaduse lõike 1 mõttes riigisiselt tekkivate kasvuhoonegaaside (edaspidi KHG) heide atmosfääri väljendatuna süsinikdioksiidi ekvivalendina ehk energeetika, transpordi, hoonete, tööstuse, jäätmekäitluse, põllumajanduse ning maakasutuse sektoris tekkiv heide. Selleks, et hinnata rahvusvaheliste lepetega võetud ja

¹⁰ <https://kliimaministeerium.ee/eesti-kliimaseadus>

ELis kokkulepitud kliimaeesmärkide poole püüdlemist, tuleb võtta arvesse kõikide KHG inventuuri sektorite KHG heide ning sidumine. Seetõttu on eelnõukohases seaduses, erinevalt atmosfääriõhu kaitse seaduse §-s 131 sätestatust, KHG heitkogus kõikides majandussektorites tekkiv KHG heitkogus kokku.

Eesti arvestab iga aasta inimtekkeliste kasvuhoonegaaside heitkoguseid ja sidumist riiklikus kasvuhoonegaaside inventuuris. Esitatud andmed sisaldavad heitkoguste hinnanguid alates 1990. aastast kuni üle-eelmise aastani ($x-2$ aastat). 1990. aasta on rahvusvaheliselt kokku lepitud võrdlusaasta. Aastal 2024 valminud aruanne koondab info perioodi 1990–2022 kohta.

Eesti KHG heitkogus 2022. aastal oli 14,3 miljonit tonni CO₂ ekvivalenti (edaspidi *t CO₂ ekv*). 2022. aastal pärines suurem osa KHG heitkogusest energeetikasektorist 48%, ning transpordist 18%. Põllumajanduse heide moodustas 2022. aastal koguheitest 11%.

2026. a märtsis valminud KHG riikliku inventuuri (KHG heitkoguste andmed 1990-2024) kohaselt oli Eesti KHG heitkogus 2024. aastal 12,15 miljonit tonni CO₂ ekvivalenti, kusjuures suurem osa KHG heitkogusest tulenes energeetikasektorist, moodustades koguheitest 29%, järgnes transport 19%, tööstus 18%, maakasutus ja metsandus 16% ning põllumajandus 13%. Hoonete ning jäätmete sektori osakaalud olid oluliselt väiksemad moodustades vastavalt 3% ja 2% kogu riigi heitkogusest.

Lõike 2 kohaselt käsitatakse *kliimamuutuste leevendamisenä* meetmete rakendamist kasvuhoonegaaside heite vältimiseks või vähendamiseks ning süsiniku sidumise suurendamiseks, et vähendada kliimamuutuste kiirust ja mõju. Tegemist on uue terminiga, mida pole varem seadustes defineeritud.

Lõikes 3 on sätestatud *kliimamuutustega kohanemise* mõiste eelnõukohase seaduse kontekstis. Kliimamuutustega kohanemisenä mõeldakse meetmete rakendamist kliima muutumisega kaasnevate riskide (nt sagenevate tormide, üleujutuste, põudade ja ekstreemsete ilmastikunähtuste) maandamiseks, et tagada ühiskonna, majanduse ning ökosüsteemide vastupanuvõime ja heaolu. Kohanemismeetmed on suunatud teadlikkuse ja vastupanuvõime suurendamisele ning ettevaatuspõhimõtte rakendamisele. Kliimamuutustega kohanemine on samuti uus termin, mida pole varem seadustes defineeritud.

Kliimaneutraalsus on vastavalt lõikele 4 kasvuhoonegaaside heite ja sidumise vaheline tasakaal. Kliimaneutraalsuse eesmärk tuleneb ELi kliimamäärusest (EL) 2021/1119, mille kohaselt tasakaalustatakse kasvuhoonegaaside heide ja sidumine kogu ELis hiljemalt 2050. aastaks ning selleks ajaks vähendatakse netoheide nullini. Kliimaneutraalsust peaksid aitama saavutada kõik majandussektorid, mille puhul reguleeritakse kasvuhoonegaaside heidet või sidumist.

12. mail 2021 kiitis Riigikogu heaks Eesti pikaajalise strateegia „Eesti 2035“, milles lepitakse kokku Eesti kliimaneutraalsuse eesmärgis aastaks 2050. 2023. aasta 8. veebruaril lisas Riigikogu selle muudatuse ka „Kliimapoliitika põhialustesse aastani 2050“.

Kliimakindluse all mõistetakse olemasolevas õigusruumis, nt Euroopa Komisjoni teatises „Taristu kliimakindluse tagamise tehnilised suunised aastateks 2021–2027“¹¹, nii kliimamuutustega kohanemist kui ka kliimamuutuste leevendamist. Eesti õigusruumis on

¹¹ <https://op.europa.eu/et/publication-detail/-/publication/23a24b21-16d0-11ec-b4fe-01aa75ed71a1>

kliimakindluse tagamist käsitletud peamiselt taristu rajamiseks toetuste andmise tingimustes, kus on viidatud ülalmainitud teatisele ning selle suunistele kliimakindluse hindamiseks ja tagamiseks, kuid mõistet eraldi defineeritud ei ole. Nõue tagada Euroopa ühendamise rahastu (CEF) rahastatud projektide puhul kliimakindlus tuleneb ELi määrusest 2021/115¹². KKMSis kliimakindluse mõiste sisustamise eesmärk on võimaldada laiendada kliimakindluse hindamise ja tagamise nõuet selliselt, et kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise aspektid oleksid hinnatud laiemalt kui CEFi rahastatud projektide puhul. Kliimakindluse tagamine vastavalt lõikele 5 on protsess, mille eesmärk on suurendada valmisolekut, vastupanu- ning reageerimisvõimet võimalikele lühi- ja pikaajalistele kliimamõjudele ning võime nende mõjudega kohaneda, tagades samas, et järgitakse energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtet¹³ ja et kasvuhoonegaaside heitkoguste tase on kooskõlas 2050. aastaks saavutatava kliimanetraalsuse eesmärgiga. Seega järgitakse kliimakindluse tagamiseks olulise kahju ärahoidmise põhimõtet kooskõlas kliimanetraalsuse eesmärgiga ning energiatõhususe esikohale seadmise põhimõttega.

Kasvuhoonegaaside sidumine tähendab lõike 6 kohaselt süsinikdioksiidi (CO₂) või teiste kasvuhoonegaaside looduslikku või tehnoloogilist eemaldamist atmosfäärist või heidet põhjustavate tegevuste käigus eralduvate kasvuhoonegaaside püsiv eemaldamine enne atmosfääri sattumist. Kuna kogu kasvuhoonegaaside heite kõrvaldamine selle tekkekohas ei ole võimalik, on sidumine hädavajalik vältimatu heite tasakaalustamiseks ja globaalse soojenemise piiramiseks. Süsiniku sidumine tähendab CO₂ ohutut eemaldamist ja säilitamist, et see ei saaks aidata kaasa ülemaailmse temperatuuri tõusule. Süsiniku atmosfäärist eemaldamiseks on tehnoloogilisi ja looduspõhiseid lahendusi.

Süsiniku sidumise eesmärk maakasutuse ja metsanduse puhul võeti vastu paketi „Eesmärk 55“ raames, millega seati ELi eesmärgiks siduda 2030. aastaks maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse ehk LULUCFi sektoris 310 mln t CO₂ ekv. Sektori tegevused on seotud süsinikku looduslikult neelavate ja siduvate maade ning metsade kasutamise ja majandamisega.

2. peatükk. Põhimõtted

Kliimakindla majanduse seaduses sätestatud põhimõtete adressaadid on:

- **seadusandja** – põhimõtted on eelkõige suunatud õigusruumi kujundajatele sektorites, milles on kasvuhoonegaaside heitkoguse vähendamiseks koostatud teekaardid ning kliimamuutustega kohanemise suunamiseks õigusruumis;
- **riigiasutused ja kohaliku omavalitsuse üksused** – õigusaktide ja strateegiliste planeerimisdokumentide väljatöötamisel ja investeerimisotsuste tegemisel kliimakindla majanduse seaduse põhimõtete arvustamiseks;
- **õigust rakendavad haldusorganid ja kohus** – neile on need põhimõtted tõlgendamissuunisteks.

Kliimakindla majanduse seaduse põhimõtete otseseks adressaadiks ei ole füüsilised isikud ega ettevõtjad. Kuigi seaduseelnõus sätestatud põhimõtted on osaliselt kehtestatud ka valdkondlikes

¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R0115>

¹³ energiatõhususe esikohale seadmine – energiatõhususe esikohale seadmine, nagu on määratletud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2018/1999, milles käsitletakse energialiidu ja kliimameetmete juhtimist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EÜ) nr 663/2009 ja (EÜ) nr 715/2009, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 94/22/EÜ, 98/70/EÜ, 2009/31/EÜ, 2009/73/EÜ, 2010/31/EL, 2012/27/EL ja 2013/30/EL ning nõukogu direktiive 2009/119/EÜ ja (EL) 2015/652 ning tunnistatakse kehtetuks] Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 525/2013 (ELT L 328, 21.12.2018, lk 1–77) artikli 2 punktis 18;

eriseadustes, on oluline sätestatud põhimõtted kokku koondada ka seaduseelnõus kehtestatud kliimaeesmärkide täitmiseks ja selgete suuniste andmiseks meetmete rakendamiseks. Kehtestatavad põhimõtted on erineva ulatuse ja iseloomuga, sisaldades nii üldiseid valdkonnaüleseid põhimõtteid kui ka konkreetsemaid või valdkonnapõhiseid juhtpõhimõtteid.

Ülalviidatud KÕKi töö „KeÜS ja kliimaseaduse seosed: õiguslik analüüs“ ütleb õiguspõhimõtete kohta järgmist (lk 30): „Õiguspõhimõtted on õiguslikult siduvad ettekirjutused, mis ei kirjuta ette ühte ja konkreetset käitumisjuhust. Põhimõtted satuvad tihti kollisiooni teiste, vastassuunaliste põhimõtetega ja nende rakendamisel tuleb seega alati erinevaid huve kaaluda. Õigusnorme tuleb järgida, õiguspõhimõtteid tuleb aga arvesse võtta¹⁴. Eeltoodud lähenemine kehtib ka kliimakindla majanduse seaduse põhimõtete kehtestamisel. Kliimakindla majanduse seaduse põhimõtete kohaldamisalaks saab olla mistahes olukord, mil tuleb teha kliimamuutuse leevendamise või kliimamuutusega kohanemise seotud otsustusi. Põhimõtetena saab käsitada eelkõige neid kliimakindla majanduse seaduse sätteid, mis on sõnastatud suunistena või üldiste kohustuslike normidena.

Põhimõtete roll kliimakindla majanduse seaduse kohaldamisel võib olla olulisem kui teistes valdkondades, kuna kliimamuutuse reguleerimisel võib tulla ette rohkem ettenägematud olukordi, milles ei ole võimalik sätestada ette kindlat normi.

Võrreldes KeÜSis sätestatud keskkonnaõiguse üldpõhimõtetega, mille eesmärgiks on üldine keskkonnahäiringute vähendamine, säästva arengu edendamine ning keskkonna hea seisundi säilitamine (vt KeÜS eesmärgid), on kliimaseaduse eelnõus sätestatavad põhimõtted suunatud ühe eripärase keskkonnahäiringu – kliimamuutuse – mõju vähendamisele. Sellega on põhjendatud kliimaseaduse eraldiseisvate põhimõtete kehtestamine.“

§ 3. Fossiilkütustega seotud uute investeeringute vältimine

Paragrahvi 3 lõikes 1 sõnastatakse fossiilkütustega seotud uute investeeringute vältimise põhimõte, mille kohaselt valitsusasutused ja nende hallatavad riigiasutused ei tee alates aastast 2030 uusi investeeringuid fossiilkütustesse, nendega seotud tehnoloogiasse ja taristusse välja arvatud juhtudel kui julgeoleku, siseturvalisuse ja elutähtsate teenuste tagamiseks puuduvad kuluefektiivsed ja töökindlad alternatiivid või kui investeeringud toetavad üleminekut puhtale majandusele. Valitsusasutuste ja nende hallatavate riigiasutuste all mõeldakse antud seaduseelnõu kontekstis täidesaatva riigivõimu asutusi Vabariigi Valitsuse seaduse §-i 38 mõistes, sh ministeeriume, kaitseväge ja Riigikantseleid ning samuti ameteid ja inspeksioone ning nende kohalikke täidesaatva riigivõimu volitusi omavad asutusi.

Lõikes 2 sätestatakse, et keskvalitsus ja riigi äriühing ei tee uusi investeeringuid fossiilkütustel põhinevasse energiatootmisüksustesse välja arvatud juhul kui need on vajalikud olemasolevate käitiste töö või elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamiseks, tegemist on üleminekukütusega või kui investeeringud toetavad üleminekut puhtale majandusele. Fossiilkütustel põhinevate energiatootmisüksuste all mõeldakse antud seaduse kontekstis fossiilset päritolu elektri- ja soojusenergia tootmisega tegelevat süsteemi. Keskvalitsuse all mõeldakse antud seaduseelnõu kontekstis riigieelarve seaduse § 2 lõike 2 punktides 1 ja 2 nimetatud valitsusasutust, valitsusasutuse hallatav riigiasutust, maakohust, halduskohust ja ringkonnakohust, Riigikogu Kantseleid, Vabariigi Presidendi Kantseleid, Riigikontrolli, Õiguskantsleri Kantseleid ja

¹⁴ KeÜS kommentaarid. KeÜS 2. ptk 1. jao sissejuhatus: <https://www.k6k.ee/keskkonnaseadustik/2-ptk/1-jagu/sissejuhatus>

Riigikohust ning nende haldusala asutusi. Lisaks tuleb põhimõtet järgida ka riigi äriühingutel riigivaraseaduse § 3 lg 1 punkti 1 mõistes.

Sätte eesmärk on tagada, et fossiilkütustega seotud investeeringute erandlik lubamine oleks kitsalt piiritletud ja põhjendatud. Erandi alusel tehtav investeering peab olema vajalik konkreetse julgeoleku-, toimepidevuse või olemasoleva käitise toimimise tagamise vajaduse lahendamiseks ning selle ulatus ei tohi ületada eesmärgi saavutamiseks vajalikku määra. Samuti peab investeering olema ajaliselt piiratud ja kooskõlas riigi kliimaeesmärkidega, et vältida pikaajalise sõltuvuse tekkimist fossiilkütustest või fossiilse taristu kasutusaja põhjendamatu pikendamist. Enne erandi kohaldamist peab valitsusasutus või nende hallatav riigiasutus hindama alternatiivseid lahendusi ning investeeringuotsuses tuleb kirjalikult põhjendada, miks need ei ole konkreetsel juhul piisavalt kulutõhusad, töökindlad või eesmärgi saavutamiseks sobivad. Hinnatakse võrdlvalt vähemalt energiatõhususe, taastuvenergia, tarbimise juhtimise, lühi- ja pikaajalise energiasalvestuse, olemasoleva taristu tõhusama kasutamise ning muude vähese või nullheitega juhitava tootmise lahenduste, sealhulgas asjakohasel juhul tuumaenergia kasutamise võimalusi. Selline põhjendamiskohustus suurendab otsuste läbipaistvust ja aitab tagada, et erandit kasutatakse üksnes vältimatutel juhtudel.

Lõige 1 puudutab sise põlemismootoriga sõidukipargi valitusasutuste ja hallatavate asutuste üleminekut null või vähese heitega sõidukitele ning lõike 2 kohaselt ei ole lubatud keskvalitsusel ja äriühingul fossiilkütustel töötavatesse elektri jaamadesse (nt uued põlevkivi-, kivisöe-, nafta- või maagaasil töötavad elektritootmisüksused), fossiilkütustel töötavasse soojus- või kaugküttetaristusse ning fossiilkütuste kasutamist pikendavatesse tehnoloogiatesse (nt uued põlevkiviõli rafineerimisseadmed), äriühingud on sättes nimetatud, sest keskvalitsus ise ei tegele energiatootmisega.

Üleminekukütusena võib maagaasi kasutamine olla põhjendatud lahendustes, mille puhul on olemas tehnoloogiline valmidus ja taristu kohandatavus biometaanil või vesiniku kasutuselevõtuks. Sellisel juhul tuleb tagada, et investeering ei lukustaks pikaajaliselt fossiilkütuste kasutust, vaid toetaks üleminekut puhtale energiasüsteemile.

Fossiilkütuste kasutamisel põhinev majandus ei ole pikas perspektiivis konkurentsivõimeline ning uued investeeringud, mis ei võimalda järk-järgulist üleminekut puhastele alternatiividele, suurendavad majanduse haavatavust. Lisaks sellele on globaalse soojenemise põhjuseks järjest kasvav inimtekkeliselt atmosfääri paisatud kasvuhoonegaaside hulk, mis pärineb suure osas fossiilsete kütuste kasutamisest. Seetõttu on vajalik fossiilkütuste kasutamisest järk-järguliselt väljuda ning fossiilkütuseid toetavasse taristusse, mis ei võimalda aja jooksul keskkonnahoidlike alternatiividega asendamist, investeerimist oluliselt piirata. Strateegilist sõltumatust on võimalik suurendada ning KHG heidet vähendada, kui kasutada fossiilse kütuse asemel alternatiivseid kütuseid (biokütused, puhastest allikatest toodetud elekter) või vähendada kütusetarbimist. Tegemist on meetmetega, mis suurendavad kolmandatest riikidest pärit fossiilkütustest sõltumatust ning on kriitilise tähtsuse ja olulise mõjuga heitkoguste vähendamise eesmärgi saavutamiseks.

Ühistranspordis ja energeetikas on suuri samme juba tehtud, samuti on plaanis avaliku sektori administratiivsete ülesannete täitmiseks vajalik sõidukipark järk-järgult heitevabaks muuta. Siinkohal on oluline rõhutada, et olemasoleva sõidukipargi osas ennetähtaegset väljavahetamist antud põhimõtte järgimine kaasa ei too, sõidukite väljavahetamine peab toimuma järk-järgult ja põhimõtte käsitleb uusi investeeringuid.

Tehnoloogiate toetamise valikul peab arvesse võtma efektiivsust, ressursside säästlikku kasutust ning võimalikult vähest kasvuhoonegaaside heidet. Puhtale majandusele üleminekut toetavatesse tehnoloogiatesse investeerimise erandi eesmärk on toetada tehnoloogilist innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevust, võimaldades KHG heite vähendamist või sidumist soodustavate tehnoloogiate väljatöötamist. Samuti on jäetud erand tegevustele ja teenustele, mida ei ole võimalik asendada hetkel alternatiividega, näiteks tee-ehituses kasutatav bituumen ja eriotstarbeliste sõidukite kasutus. Lisaks on ELi kliimamääruses 2040. aasta eesmärkide puhul välja toodud, et arvesse tuleb võtta parimat kättesaadavat, kulutasuvat, ohutut ja skaleeritavat tehnoloogiat.

Kuna fossiilkütuseid kasutatakse ka riigikaitstes, sh ka elutähtsate teenuste osutamisel, päästes, tervishoius ja teistes laia riigikaitse valdkondades, kus praegu ja lähituleviku perspektiivis puuduvad fossiilkütustele kuluefektiivsed alternatiivid, on jäetud sellesse põhimõttesse erisus seoses elutähtsate teenuste osutamise ning riigi julgeoleku tagamisega. Elutähtsate teenuste hulka arvatakse käesoleva seaduseelnõu tähenduses hädaolukorra seaduse §-is 36 esitatud teenuste loetelu.

Kuivõrd elutähtsa teenusena käsitletakse ka näiteks riigitee sõidetavuse tagamist, siis antud põhimõtte ei kohaldu tee-ehituses kasutatavatele materjalidele, kui puuduvad alternatiivsed usaldusväärsed materjalid. Tee-ehituses kasutatakse mitmeid materjale, mis sisaldavad fossiilkütustest pärinevaid komponente (nt bituumen, asfalt), kuid arendatakse järjest rohkem ka biopõhiseid ja väiksema süsinikujalajäljega alternatiive, näiteks bio-sideaineid ja taaskasutatud asfaltsegusid.

Riigi julgeoleku ning elutähtsate teenuste (sh energiasüsteemi toimepidevuse) tagamiseks on vältimatu tagada elektrisüsteemis piisav kogus juhitavaid ja kiiresti käivitatavaid tootmisvõimsusi, mille hulka kuuluvad nii kaasaegsed gaasijaamad kui ka varugeneraatorid.

Euroopa kliimamääruses (EL 2021/1119) on samuti välja toodud, et kliimaneutraalsuse eesmärki ja Pariisi kokkuleppe kohaseid rahvusvahelisi kohustusi silmas pidades on vaja jätkuvalt pingutada, et tagada selle eesmärgiga kokkusobimatute energiatoetuste järkjärguline kaotamine, eelkõige fossiilkütuste puhul, ilma et see mõjutaks energiaostuvõimetuse vähendamise nimel tehtavaid pingutusi.

§ 4. Õiglase ülemineku põhimõtte

Kliimaneutraalsuse eesmärgi saavutamiseks vajalikud otsused puudutavad otseselt või kaudselt kõiki Eesti elanikke, kuna kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamiseks tuleb teha muudatusi tootmistehnoloogiates, ressursside kasutamises, soodustada tarbimisharjumuste muutumist jne. *Õiglase ülemineku põhimõtte* on eelkõige suunatud haavatavatele ühiskonnagruppidele, sektoritele ja ettevõtetele, keda need otsused ja muudatused puudutavad. Oluline on seejuures silmas pidada, et lähtepunkt on erinevatel ühiskonnarühmadel erinev ja muudatuste esilekutsumiseks võivad olla vajalikud investeeringud. Seetõttu peab üleminek toimuma järkjärgult, mõistlikult ja sotsiaalselt tasakaalustatult, et ka haavatavad grupid jõuaksid oma tegevuste kavandamisel kliimaeesmärke arvesse võtta. Sellisele seisukohale on asunud ka Euroopa Ülemkogu 12. detsembri 2019. aasta järeldustes, mis puudutasid kokkulepet saavutada 2050. aastaks kliimaneutraalne liit kooskõlas Pariisi kokkuleppe eesmärkidega: vaja on kehtestada tugiraamistik, mis toob kasu kõigile liikmesriikidele ning sisaldab piisavaid instrumente, stiimuleid, toetusi ja investeeringuid, et tagada kulutõhus, aus ning sotsiaalselt tasakaalustatud ja õiglane üleminek, võttes arvesse riikide erinevat lähteolukorda.

Sotsiaalse Kliimafondi (edaspidi SKF) määrus (EL) 2023/955¹⁵ defineerib vähekaitstud leibkonda kui energiaostuvõimetu leibkond või selline leibkond, sh madala sissetulekuga ja väiksema keskmise sissetulekuga leibkond, keda oluliselt mõjutavad fossiilkütuste hinnatõusud ning kellel puudub võimalus kasutatava hoone renoveerimiseks, heiteta või vähese heitega sõidukite ostmiseks või alternatiivsetele säästvatele transpordiliikidele, sh ühistranspordile, üleminekuks. Eelnõukohases seaduses mõistetakse haavatavate ühiskonnarühmade all laiemalt nii KHG vähendamise eesmärkide täitmisest kui ka kliimamuutustest põhjustatud ekstreemsetest ilmastikuoludest, nt kuumalainetest, üleujutustest, tormidest, enim mõjutatud inimrühmi – lapsi, eakaid, kroonilisi haigusi põdevaid, vaesemaid inimrühmi, kuid ka süsinikumahukate sektorite töötajaid ja maapiirkondades elavaid inimesi. Haavatavad on sektorid, mille tegevus sõltub oluliselt ilmastikuoludest ning mida kliimamuutuste tagajärjed, nagu aina ekstreemsemaks ja etteaimamatuks muutuvad ilmastikuolud, oluliselt kahjustavad. Sellised sektorid on näiteks põllumajandus ja kalandus, tervishoid ja kommunaalteenused. Kliimamuutuste leevendamise eesmärkide täitmine mõjutab oluliselt majandussektoreid, mis sõltuvad näiteks fossiilkütustest, või muid kasvuhoonegaaside heitkoguste mahukaid sektoreid, mis on eesmärkide täitmiseks kohustatud oma tegevust olulisel määral ümber korraldama ja selleks investeeringuid tegema.

Pariisi kokkuleppe alustingimustes on öeldud, et kliimamuutuste ohjamise meetmete rakendamisel peab järgima, edendama ja arvestama oma kohustusi inimõiguste ja eri põlvkondade võrdsel kohtlemisel. Sellest lähtudes on lisaks haavatavatele ühiskonnarühmadele õiglase ülemineku põhimõttesse integreeritud ka põlvkondadevahelise õigluse põhimõte, mille kohaselt tuleb kliimamuutusi leevendada ja nendega kohaneda viisil, mis tagab, et ühel ajahetkel elavad inimesed ei jäta tulevikus elavatele inimestele põhjendamatult suurt kasvuhoonegaaside heite vähendamise ja kliimamuutuste tagajärgedega kohanemise koormat. Samal ajal tuleb kliimanetraalsuse poole liikumisel ja heitkoguste vähendamisel tagada ka praeguste põlvkondade toimetulek ning õiglane üleminek.

§ 5. Kliimakindluse tagamise põhimõte

Eelnõukohase seaduse eesmärgiks on aidata kaasa kliimamuutustele vastupanuvõimelisema ühiskonna kujunemisele ning luua eeldused keskkonnahoidliku ja konkurentsivõimelise majanduse arenguks ning inimeste heaolu kasvuks. Eesmärgist lähtuvalt on oluline siduda kliimaeesmärkide seadmine ja nende saavutamiseks meetmete võtmine otseselt ühiskonna toimimise ja vastupidavusega muutuvates kliimatingimustes. Kliimamuutused ei avaldu üksnes pikaajaliste keskmiste muutustena, vaid üha sagedasemate ja intensiivsemate äärmuslike ilmastikunähtustena, mis võivad häirida taristut, majandustegevust ning inimeste igapäevaelu. Seetõttu ei piisa ainult heitkoguste vähendamisest – sama oluline on tagada, et ühiskond suudab muutustega kohaneda.

Antud põhimõte rõhutab, et kliimaeesmärkide saavutamine peab käima käsikäes kohanemisvõime suurendamisega. Strateegilise taristu (nt energia-, transpordi- ja sidevõrgud) kliimakindlus on kriitilise tähtsusega, et vältida ulatuslikke katkestusi ja majanduslikku kahju. Samuti aitab ettevõtete parem valmisolek vähendada riske tarneahelates, tootmises ja teenuste osutamises, mis omakorda toetab majanduse stabiilsust ja konkurentsivõimet.

Kodumajapidamiste tasandil tähendab kliimakindlus suuremat turvalisust ja toimetulekut, näiteks paremat kaitset üleujutuste, kuumalainete või energiavarustuse häirete eest. Kui

¹⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R0955>.

kliimapoliitika arvestab süsteemselt nende riskidega, väheneb ühiskonna haavatavus ning paraneb inimeste elukvaliteet.

Seega on kliimakindluse tagamise põhimõte vajalik, et suunata kliimapoliitikat terviklikult: mitte ainult vähendama keskkonnamõju, vaid ka tugevdama ühiskonna vastupanuvõimet ja kohanemisvõimet. See aitab ennetada kahjusid, vähendada tulevikukulusid ning tagada kestlik ja turvaline areng.

§ 6. Teaduspõhisus

Selleks, et kliimamuutuste leevendamise ja kohanemise eesmärkide saavutamiseks vajalikke meetmeid parimal viisil kavandada ning rakendada, on oluline, et otsused põhineksid teaduspõhistel andmetel kliimamuutuste ning nende leevendamise ja kohanemise meetmete kohta. Rahvusvaheliselt koondab ja hindab kliimateadust Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). IPCC raportid põhinevad tuhandete teadlaste töodel ning annavad tervikliku ülevaate kliimamuutuste põhjustest, mõjudest ja võimalikest leevendus- ning kohanemislahendustest. Need raportid pakuvad otsustajatele usaldusväärset alust, millele rajada poliitikaid, sest nad ei esita üksikuid arvamusi, vaid teaduskogukonna konsensust. Selline teaduspõhine raamistik on otseselt seotud Pariisi kokkuleppe eesmärkidega. Pariisi kokkuleppe keskne siht on hoida globaalne soojenemine tunduvalt alla 2 °C ning püüelda 1,5 °C piiri poole võrreldes tööstuseelse ajaga. Just IPCC analüüsid on näidanud, millised heitkoguste vähendamise trajektoorid on nende eesmärkide saavutamiseks vajalikud. Ilma teadusliku aluseta oleks selliste konkreetsete temperatuuripiiride seadmine sisuliselt võimatu.

Ka ELi kliimamääruses on sätestatud, et liidu kliimameetmed ja jõupingutused saavutada kliimanetraalsus 2050. aastaks tuleb rajada teaduslikele eksperditeadmistele ja parimale kättesaadavale ajakohastatud tõendusmaterjalile koos faktilise ja läbipaistva teabega kliimamuutuste kohta. Seejuures on vajalikud teadmised kliimamuutuste projektsioonide ning kasvuhoonegaaside heite prognooside kohta pikaajalises vaates ning erinevate meetmete mõjust kasvuhoonegaaside heite vähendamisele.

§ 7. Teiste keskkonnaeesmärkidega kooskõla hoidmise põhimõte

Paragrahvis 7 on kirjeldatud *teiste keskkonnaeesmärkidega kooskõla hoidmise põhimõte*, mille kohaselt peab kliimamuutuste leevendamise ja kohanemise eesmärkide saavutamiseks võetavate meetmete kavandamine ja rakendamine olema kooskõlas teiste keskkonnaeesmärkidega, nt elurikkuse eesmärkidega. Selle põhimõtte sõnastamise eesmärk kliimakindla majanduse seaduse kontekstis on rõhutada, et kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise eesmärkide poole püüeldes ei tohi kahjustada teisi keskkonnaeesmärke, k.a keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-s 8 sätestatud keskkonna kõrgetasemelise ja tervikliku kaitse põhimõtet, §-s 10 sätestatud vältimispõhimõtet ja §-s 11 sätestatud ettevaatuspõhimõtet ning alternatiivsetest meetmetest tuleb eelistada erinevate keskkonnaeesmärkide suurimat kooskõla pakkuvaid lahendusi. Looduskaitse ja elurikkuse vaatest on kõige olulisem põhimõte, et kliimameetmed ei tohi kahjustada elurikkust, vaid tuleb leida võimalusi koos kliimamuutuste leevendamisega tagada ka looduse hea seisund. Heas seisundis ökosüsteemid on kasvuhoonegaaside sidumisel ning kliimamuutuste mõjudega kohanemisel äärmiselt olulised. Väga tähtis on hoida olemasolevaid väärtusi, juba kahjustunud ökosüsteemide ning nendega seotud looduse hüvede taastamine on kulukas ja alati keerulisem, kui on olemasolevate heas seisundis ökosüsteemide säilitamine.

§ 8. Konkurentsivõimelise puhta majandusarengu põhimõte

Konkurentsivõimelise puhta majandusarengu põhimõtte all käsitatakse kliimakindla majanduse seaduse kontekstis kasvuhoonegaaside heidet vähendavat majanduskeskkonda, mis soodustab loodusvarade jätkusuutlikku kasutamist ja parandab ettevõtete konkurentsivõimet innovaatiliste lahenduste ning investeringutega vähese heitega tehnoloogiatesse.

Ka strateegia „Eesti 2035“ seab eesmärgi, et aastaks 2050 on Eesti konkurentsivõimeline, teadmispõhise ühiskonna ja majandusega kliimanetraalne riik, kus on tagatud kvaliteetne ja liigirikas elukeskkond ning valmisolek ja võime kliimamuutustest põhjustatud ebasoodsaid mõjusid vähendada ja positiivseid mõjusid parimal viisil ära kasutada. Euroopa Komisjon esitas 11. detsembri 2019. aasta teatises „Euroopa roheline kokkulepe“ uue majanduskasvu strateegia, mille eesmärk on muuta EL õiglaseks ja jõukaks, nüüdisaegse, ressursitõhusa ja konkurentsivõimelise majandusega ühiskonnaks, kus hiljemalt 2050. aastaks ei ole enam kasvuhoonegaaside netoheidet ja majanduskasv on ressursikasutusest lahutatud. Lisaks avaldas Euroopa Komisjon 26. veebruaril 2025. aastal „Puhta tööstuse kokkuleppe“, milles on esitatud äriplaan konkurentsivõime suurendamiseks, et anda ettevõtjatele ja investoritele kindlustunne kliimanetraalsuse eesmärgi poole püüdlisel.

Kliimakindla majanduse seaduse eelnõu annab liikumissuuna heite vähendamiseks peamistes kasvuhoonegaaside heidet mõjutavates valdkondades. Eelnõukohases seaduses seatakse heite vähendamise eesmärgid aastateks 2030, 2035, 2040 ja 2050. Eesmärgi saavutamiseks kavandatud tegevused põhinevad parimal kättesaadaval teadmisel ning on koondatud sektoraalsetesse teekaartidesse. See annab ettevõtlussektorile pikaajalise sihi ja kindluse riigi eesmärkidest, mis soodustab pikaajaliste investeerimisotsuste tegemist vähesema heitega tehnoloogiate kasutuselevõtuks. Teekaarte ajakohastatakse regulaarselt, et arvestada teadmiste täienemist, tehnoloogilist arengut ja muutuvat poliitikakeskkonda. Vajaduse korral hinnatakse meetmete asjakohasust ning neid täiendatakse või kohandatakse, et tagada eesmärkide tõhus ja tulemuslik täitmine viisil, mis toetab Eesti konkurentsivõime kasvu.

Kõiki valdkondi mõjutab seejuures enim üleminek puhtale energiale. Energiamajanduse korralduse seaduses on sätestatud riiklikuks taastuenergia eesmärgiks, et aastaks 2030 moodustab taastuenergia vähemalt 65 protsenti riigisisest energia summaarsest lõpptarbimisest ning elektrienergia summaarsest lõpptarbimisest moodustab taastuenergia vähemalt 100 protsenti ja soojuse summaarsest lõpptarbimisest vähemalt 63 protsenti. See on vajalik kõigis teistes sektorites toodete ja teenuste dekarboniseerimiseks ja äriühingute kestlikkusega seotud eesmärkide täitmiseks. Puhas energia ning selle kaudu väiksem toote ja ettevõtte keskkonnajalajalg on aina enam konkurentsieeliseks, andes ligipääsu rahvusvahelistele tarneahelatele. Riigi energiamajanduse arendamise eesmärgid peaksid selle kümnendi lõpuks tagama suures mahus puhta energia pakkumise, mis omakorda soodustab uue tööstuse lisandumist. ENMAK 2035 sihiks on 100% puhas energiamajandus aastaks 2035. 2025. aastal moodustas päikseenergia 21% ning tuuleparkides toodetud elekter 25% Eesti elektritootmisportfelligist. Värskeim maismaatuule vähempakkumine lisab 2030. aastaks kuni 2 TWh taastuvelektrit, tõstes selle osakaalu tarbimises 60–70%-ni. Põhivõrguettevõtja on hinnanud 2035. a juhitava võimsuse vajaduseks 2100 MW (s.h kuni 400 MW salvestust). Sellise varustuskindluse tagavad üleminekukütused, liikudes pikas vaates biometaani suunas. Tuumaenergia pakub tulevikus baasvõimsust, asendades põlevkivielektri jaamad.

Kliimaeesmärkide elluviimisel tuleb siiski arvestada ka laiemate ühiskondlike vajadustega, sealhulgas toidujulgeoleku tagamise ning põllumajanduse tootmisvõimekuse säilitamisega.

Kliimamuutuste leevendamise meetmed ei tohi kaasa tuua kohaliku toidutootmise põhjendamatu vähenemist ega halvendada riigi isevarustatuse võimekust. Seetõttu tuleb põllumajandussektoris heite vähendamisel eelistada täppismeetmeid, innovatsiooni ning teadus- ja andmepõhiseid lahendusi, mis võimaldavad vähendada keskkonnamõju tootmise tõhusust ja konkurentsivõimet säilitades. Oluline on arendada andmekvaliteeti, seirevõimekust ja meetodikaid, et paremini arvesse võtta nii juba rakendatavaid tegevusi kui ka süsiniku sidumist, ressursitõhusust ja muid kliimaeesmärke toetavaid praktikaid.

Selliselt käsitletuna tagab konkurentsivõimelise puhta majandusarengu põhimõte tasakaalustatud lähenemise, kus kliimaeesmärkide saavutamine toetab samaaegselt majanduse arengut, ettevõtete konkurentsivõimet ning ühiskonna põhivajaduste, sealhulgas toidujulgeoleku, kaitset.

§ 9. Ringmajanduse põhimõte

Ringmajanduse valdkonna peamine panus KHG heite vähendamisse seisneb pikaajalises materjaliressursi väärtuse hoidmises ja seega teiste valdkondade KHG heite vähendamises ning ressursside efektiivsemas kasutamises. Seega on tegemist horisontaalse valdkonnaga, mis avaldab mõju kõikidele sektoritele.

Oluline on tagada *ringmajanduse põhimõtete* läbiv kasutus ja arusaam. Toote arendamisel, tootmisel ja tarbimisel tuleb järgida ringmajanduse põhimõtteid ning lähtuda jäätmehierarhiast ja tarbijate vajadusest. Toodete kavandamise etapis määratakse kindlaks kuni 80% nende keskkonnamõjust. Oluline on keskenduda tootmisprotsesside ringsusele, et edendada väärtusahelates ja tootmisprotsessides tervikuna materjalisäästu ning suurendada ringlussevõttu tööstussektoris.

Kui tooted on osaliselt või täielikult toodetud teisest toormest, vastupidavad, korduskasutatavad, ajakohastatavad ja kergemini parandatavad ning ringlusse võetavad, sh tootes on vähendatud ohtlike kemikaalide sisaldust, siis on võimalik vähendada toote CO₂- ja keskkonnavalajälge. Inimeste/tarbijate jaoks pakub ringmajandus kvaliteetseid, funktsionaalseid ja ohutuid tooteid, mis on tõhusad ja taskukohased, kestavad kauem ning on mõeldud korduskasutamiseks, parandamiseks ja kvaliteetseks ringlussevõtuks. Mitmesuguste uute kestlike teenuste, toote-teenuse-mudelite ja digilahendustega kaasnevad parem elukvaliteet, innovaatilised töökohad ning paremad teadmised ja oskused.

Kliimaneutraalsele majandusele üleminekul mitmekesistatakse ja tõhustatakse ressursside väärimdamist ja ringset kasutamist, sh Eesti loodusvarade ja maavarade ning teise toorme kasutamist. Ressursside väärimdamine aitab kaasa asendusefektile, vähendades vajadust importida fossiilseid materjale kolmandatest riikidest ning sel viisil vähendada kasvuhoonegaaside heidet. Väärimdamine on maa- ja loodusvarade ning teise toorme väärtuse suurendamine, suurendades sektoris loodavat lisandväärtust. Eesmärk on, et teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse toel väärimdatakse kohalikke ressursse kestlikult, elurikkusega arvestavalt ja suure ressursitootlikkusega, keskendudes nii esmasele kui ka teisele toormele ning võimendades bio- ja ringmajandust.

Näiteks puidu mehaanilises väärimdamises on Eesti jõudnud kõrgele tasemele, kuid arenguruumi on veel. Suurim potentsiaal peitub puidu keemilise ja/või mikrobioloogilise väärimdamise suutlikkuse parandamises. Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK) on välja selgitamas, kuidas ja mis tingimustel saaks RMK tagada puiduressursi seda kasutavatele

projektidele. Samuti on Kliimaministeeriumi tellimisel koostamisel teekaart, et üksikasjalikult analüüsida puidu keemilise ja/või mikrobioloogilise väärindamise tehnoloogiate kasutuselevõtu eeldusi Eestis, sh ootusi Kliimaministeeriumile ja avaliku sektori teistele osalistele. Lisaks on riik investeerinud uuendus-, teadus- ja arendustegevusse ning ettevõtlusse (TAIE, ResTA) ja koostanud ka asjakohase arengukava.¹⁶

§ 10. Kestliku ruumilise arengu põhimõte

Seaduse põhimõtete peatükki lisatakse *kestliku ruumilise arengu põhimõte*, kuna tegemist on valdkondadeülese horisontaalse suunisega, mille mõjusfäär hõlmab nii kasvuhoonegaaside heite teket kui ka kliimamuutustega kohanemise võimekust. Erinevalt kasvuhoonegaaside inventuuri loogikast, mis keskendub emiteerijapõhisele arvestusele, osutab kestliku ruumilise arengu põhimõte asustuse struktuuri ja elukeskkonna kvaliteedi kujundamise kaudu tarbimiskäitumise ning valikute algpõhjustele. Kvaliteetse ruumi kriteeriumid sätestatakse planeerimisseaduses. Põhimõtet rakendatakse kõikides võimalikes kohaliku tasandi kui riiklikes ruumiotsustes sh koostatavas Eesti 2050+ üleriigilises planeeringus.

KKMS-i põhimõtete peatükk on orienteeritud muutusi esile kutsuvatele põhimõtetele. Transpordi ja energeetika sektori kasvuhoonegaaside jalajälg ei sõltu ainult kasutatavatest tehnoloogiatest või kütustest, vaid eeskätt sellest, milline on asustuse struktuur, teenuste paiknemine, liikumisvõimaluste kättesaadavus ja hoonete kvaliteet. Näiteks on suurem mõju sellel, kui tihendame linnalist elukeskkonda, kus on toimiv ühistransport, kui sellel, et valglinnastuv perekond vahetab oma kaks diiselautoot elektriautode vastu.

Laiemalt on mitmekesine, kompaktne ja kvaliteetne ehitatud keskkond pikaajalistes muutustes paindlikum ja kohanemisvõimelisem. Lisaks kliimamõjude vähendamisele suurendab kvaliteetne elukeskkond ühiskonna vastupanu- ja kohanemisvõimet kliimamuutuste mõjudega. Kestlik ruumiloome aitab saavutada ka teisi seaduses sätestatud põhimõtteid, nagu õiglane üleminek, teaduspõhisus, elurikkuse kaitse ja konkurentsivõimeline puhas majandus.

3. peatükk. Kliimaeesmärgid

Kliimakindla majanduse seaduse eelnõus sätestatud kasvuhoonegaaside heitkoguste piiramise eesmärkide seadmisel on toetutud järgmisele:

- Pariisi kokkuleppe raames võetud kohustused, mida täidetakse ELi õigusaktide kohaselt (eelkõige Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1119, millega kehtestatakse kliimanetraalsuse saavutamise raamistik ning muudetakse määruseid (EÜ) nr 401/2009 ja (EL) 2018/1999 (Euroopa kliimamäärus), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2023/857 (jõupingutuste jagamise määrus) ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2018/841 ning selle täiendus (EL) 2023/839 (maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse määrus));
- ELi kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemi direktiivi(EL) 2003/87¹⁷ kohane kohustus vähendada kauplemissüsteemi hõlmatud sektorites kogu ELis kasvuhoonegaaside heitkogust 62% aastaks 2030 võrreldes aastaga 2005;

¹⁶ [https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-02/Lisa%205.%20Kohalike%20ressursside%20v%C3%A4%C3%A4rindamine%20\(puit\).pdf](https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-02/Lisa%205.%20Kohalike%20ressursside%20v%C3%A4%C3%A4rindamine%20(puit).pdf)

¹⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=celex:32003L0087>.

- ELi jõupingutuste jagamise määruse (EL) 2018/842 kohane Eesti kohustus vähendada transpordist, põllumajandusest, jäätmekäitlusest, hoonetest, tööstuslikest protsessidest ja toodete kasutamisest pärinevat kasvuhoonegaaside heitkogust tervikuna 24% aastaks 2030 võrreldes aastaga 2005;
- ELi maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse määruse (EL) 2023/839 järgi Eesti kohustus suurendada kasvuhoonegaaside sidumist või vähendada heidet 0,43 mln t CO₂ ekv aastaks 2030 võrreldes aastate 2016–2018 keskmisega;
- ELi kliimamääruse kohane kohustus saavutada ELis tervikuna kliimanetraalsus aastaks 2050;
- Euroopa Komisjoni puhta tööstuse kokkuleppe teatises (26.02.2025)¹⁸ esitatud äriplaan süsinikuheite vähendamiseks, taasindustrialiseerimiseks ja innovatsiooniks, mis suurendab konkurentsivõimet, andes ettevõtjatele ja investoritele kindlustunde, et Euroopa eesmärk on endiselt saada 2050. aastaks vähese süsinikuheitega majanduseks.
- „Eesti 2035“ strateegia ja dokumendi „Kliimapoliitika põhialused aastani 2050“ eesmärk saavutada Eestis kliimanetraalsus aastaks 2050;
- Eesti kasvuhoonegaaside heitkoguse prognoosid¹⁹, mis kajastavad juba olemasolevate ja kavandatavate meetmete rakendamise eeldatavat mõju Eesti kasvuhoonegaaside heitkoguse vähendamisele kuni aastani 2050;
- kliimakindla majanduse seaduse eelnõu koostamise töörühmade ettepanekud lisameetmete kohta ning nende mõju vastava sektori kasvuhoonegaaside heitkoguse vähendamisele;
- kliimanõukogu ja kliimakindla majanduse seaduse eelnõu koostamise juhtrühma ning kliimakindla majanduse seaduse arvamusrännakul laekunud ettepanekud;
- olemasolevad kliimanetraalsuse või kliimameetmete analüüsid.

§ 11. Riigi kasvuhoonegaaside piiramise eesmärgid

Selleks, et tagada kasvuhoonegaaside heitkoguste andmete riikidevaheline võrreldavus, koostatakse riiklikku kasvuhoonegaaside heitkoguste inventuuri vastavalt ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni suunisdokumentidele ja Euroopa Liidu eeskirjadele, mida kohaldatakse kooskõlas ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni või Pariisi kokkuleppe organite vastu võetud asjakohaste otsustega. Inventuurijuhised põhinevad valitsustevahelise kliimamuutuste paneeli (IPCC – *Intergovernmental Panel on Climate Change*) meetodikal.

Eesti eesmärkide seadmisel on võetud aluseks ELi kliimaeesmärgid, mis on seatud aastateks 2030 ja 2050 kooskõlas Pariisi kokkuleppega, ning heitkoguste vähendamise tempo, mis on saavutatav olemasolevate tehnoloogiatega. ELi nõuded seavad riiklikud heitkoguste vähendamise kohustused JJM ja LULUCFi sektoritele. ELi HKS-i eesmärk on ELi-ülene.

Kuna energeetika ja tööstuse heitkogused kuuluvad suures osas just ELi HKS-i, siis on nendele sektoritele eesmärki seades võetud arvesse seda, et riik ei piiraks sektorite konkurentsivõimet ebaproportsionaalselt. Sektorite heitkoguse kooskõla Pariisi kokkuleppega on tagatud ELi-ülel. Küll aga panustavad need sektorid riikliku kliimanetraalsuse eesmärgi saavutamisse.

Seaduseelnõus seatakse heitkoguste vähendamise piirid võrreldes 2024. aasta märtsis valminud riikliku inventuuri andmetega ehk 2022. aasta kasvuhoonegaaside heitkogusega järgmiselt:

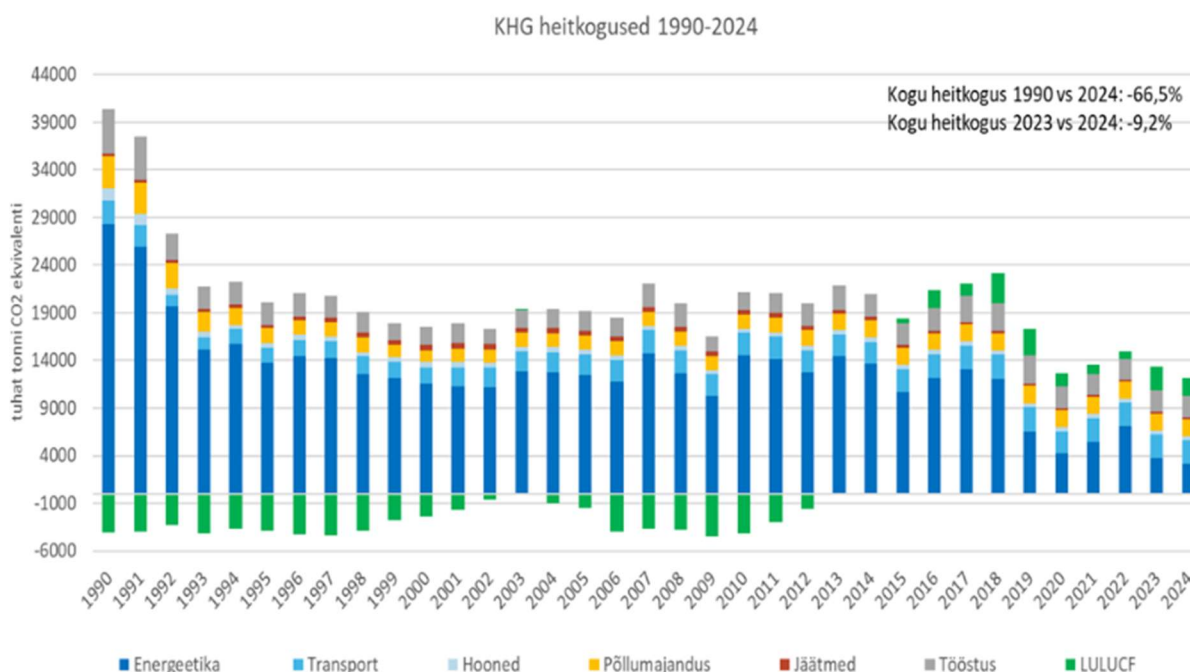
¹⁸ https://commission.europa.eu/document/download/9db1c5c8-9e82-467b-ab6a-905feeb4b6b0_en

¹⁹ <https://kliimaministeerium.ee/rohereform-kliima/kliimapoliitika/kasvuhoonegaaside-heitkogused#kasvuhoonegaaside-pr>

heitkogust vähendatakse

- 1) 2030. aastaks 9% (63% võrreldes 1990. aastaga);
- 2) 2035. aastaks 29% (71% võrreldes 1990. aastaga);
- 3) 2040. aastaks 51% (80% võrreldes 1990. aastaga);
- 4) 2050. aastaks kliimaneutraalsuse saavutamine, eelkõige kasvuhoonegaaside heitkogust vähendades ning jääkheiteid tehnoloogiliste ja looduspõhiste sidumislahenduste abil tasakaalustades.

KHG arvestamise ja inventuuri pideva arendamise tõttu võivad võrdluseks olevate baasaastate heitkogused muutuda. Arenduste käigus võib täpsustada meetodika, kasutatud algandmed või muutuda eriheitetegurid. Baastasemeid ei fikseerita, kuna sel juhul ei oleks KKMSi eesmärkide täitmise seire võrreldav rahvusvaheliste ja ELi eesmärkide poole liikumisega. Joonisel 1 on näidatud andmed Eesti kasvuhoonegaaside heitkoguste kohta aastatel 1990-2024.

Joonis 1. Eesti riiklik kasvuhoonegaaside inventuur (1990-2024)²⁰

KKMSis sätestatud kasvuhoonegaaside heite piirid on seatud riigile ega ole otsekohalduvad üksikisikutele ega ettevõtetele. Eesmärkide täitmise tagab riik valdkondlike poliitikasuuniste, meetmete ja investeeringutega.

Sektoraalsete KHG heitkoguse vähendamise eesmärkide saavutamise teekonna läbi mõtestamiseks koostatakse teekaardid transpordi- ja hoonete sektori ning tööstus-, jäätmemajandus-, põllumajandus- ning turba- ja metsandussektorile. Teekaarte ajakohastatakse regulaarselt, et arvestada teadmiste täienemist, tehnoloogilist arengut ja muutuvat poliitikakeskkonda. Vajaduse korral hinnatakse meetmete asjakohasust ning neid täiendatakse või kohandatakse, et tagada eesmärkide tõhus ja tulemuslik täitmine viisil, mis toetab Eesti konkurentsivõime kasvu. Samuti võib vajaduse korral muuta valdkondade ulatust.

²⁰ <https://keskkonnaportaal.ee/et/teemad/kliimapoliitika-andmevarav#kasvuhoonegaaside-inventuur>

Teekaartide sisu toetub suurel määral kliimakindla majanduse seaduse raames koostatud analüüsidele, seaduse koostamiseks moodustatud töörühmade aruteludele ja muude protsesside raames koostatud teekaartidele (sh Rohetiigri poolt koostatud teekaardid).

Valmivatele teekaartidele annavad sisendi lisaks sellele ka tehnoloogiapõhised analüüsid, mida koostatakse Eesti kliimakindla majanduse konkurentsieeliste mõtestamiseks ning eesmärkide suunas liikumiseks. Need koostatakse valdkondades, kus on suuremate tehnoloogiliste muudatuste vajadus andes ülevaate kitsaskohtadest, võimalikest lahendustest ning hinnates uue tehnoloogia kasutuselevõtuks vajalikke tingimusi ja perspektiivi Eestis. Näidetena võib tuua süsiniku püüdmise tehnoloogia kasutuselevõtuks vajalike tingimuste hindamise, elektritranspordi laadimistaristu kulude ja tasuvuse analüüsi või puidu keemilise väärimise investeeringuteks vajalike tingimuste analüüsi.

EL 2040 kliimaeesmärgi ettepanekus on nähtud olulist rolli ka CO₂ püüdmisel. Kuna praegu ei ole see tehnoloogia kasutuselevõtuks piisavalt küps ega ka majanduslikult tasuv (isegi tehnoloogilisi riske aktsepteerides), siis käesoleva eelnõu eesmärkide seadmisel selle tehnoloogiaga ei arvestata. Samas on ettevaatavalt oluline välja selgitada vajalikud eeldused süsiniku püüdmise ja jäädava ladustamise (CCS – Carbon Capture and Storage) ja kasutamise (CCU – Carbon Capture and Utilization) tehnoloogiate kasutuselevõtuks Eestis.

§ 12. Kliimamuutustega kohanemise eesmärgid

Kliimamuutustega kohanemist käsitletakse nii Pariisi kokkuleppes²¹ (artikkel 7), kus püstitatakse kohanemise eesmärk, mille saavutamiseks suurendatakse kohanemissuutlikkust, tugevdatakse vastupidavust ja vähendatakse haavatavust kliimamuutuste ebasoodsate mõjude suhtes, kui ka ELi kliimamääruses²², mille kohaselt võtavad liikmesriigid oma riiklikes kohanemisstrateegiates arvesse asjaomaste sektorite, mh põllumajanduse, vee- ja toidusüsteemide erilist vastuvõtlikkust, nagu ka toiduga kindlustatust, ning edendavad looduspõhiseid lahendusi ja ökosüsteemipõhist kohanemist. Kuigi 2050. aastaks on eesmärgiks seatud kliimanetraalsuse saavutamine, on vaja tegeleda ka juba tekkinud negatiivse mõju tagajärgedega ning tagada meetmete rakendamine kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks ja looduslike ökosüsteemide kaitsmiseks, toetades kliimamuutustele vastupanuvõimelise Euroopa kujundamise eesmärki²³. Praegu on Eesti kliimamuutustega kohanemise eesmärgid sätestatud Eesti kliimamuutustega kohanemise arengukavas²⁴, kuid strateegiline eesmärk suurendada riigi, regionaalse ja kohaliku tasandi valmidust ja võimet kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks on vaja sätestada ka kliimakindla majanduse seaduses.

Eestis on keskmine õhutemperatuur viimasel sajandil tõusnud maailma keskmisest kiiremini. Aasta keskmise temperatuuri tõus on Eesti mõõtmisandmetele tuginedes olnud vahemikus 2,2–2,8 kraadi viimase 70 aasta kohta (perioodil 1950/51–2020/21). Temperatuuritõus on hoogustunud 1980ndatest aastatest. Lisaks tõusvale aasta keskmisele temperatuurile ja muutustele ilmastiku sesoonsuses (nt varakevade algus on viimase 70 aasta jooksul nihkunud 19–27 päeva mandri-Eestis ja 37 päeva saartel) väljenduvad juba realiseerunud ja eesseisvad muutused paljudes valdkondades ja nähtustes: lume- ja jääkatte kestvuse ja ulatuse vähenemine, keskmise sademete hulga suurenemine, muutused sademete sesoonsuses, tormide sagenemine ja tugevnemine, valingvihmade sagenemine, põudade ja kuumalainete esinemise sageduse,

²¹ <https://kliimaministerium.ee/media/1396/download>.

²² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32021R1119>.

²³ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6521-2021-INIT/et/pdf>.

²⁴ <https://kliimaministerium.ee/media/928/download>.

kestvuse ja ulatuse suurenemine. Ülevaate kliima- ja hüdroloogiliste näitajate muutustest alates 1961. aastast kuni tänapäevani, annab 2026. aastal avalikustatud kliimaatlas²⁵.

Copernicuse andmebaasi ERA5 andmetel oli 2025. aasta maailmas soojuselt kolmas mõõteajaloos. Aasta oli kõigest marginaalselt (0,01 °C võrra) jahedam kui aasta 2023 ja 0,13 °C võrra jahedam rekordiliselt soojast 2024. aastast. Viimased 11 aastat on olnud kõige soojemad aastad vaatlusajaloos. Maakera viimase kolme aasta (2023–2025) temperatuuride keskmine on enam kui 1,5 °C võrra kõrgem tööstuseelsest keskmisest ajavahemikul 1850–1900. See on ühtlasi esimene kord, mil kolmaastaku keskmine ületab 1,5 °C lävendit. Õhutemperatuur maakera maismaapiirkondade kohal oli soojuselt teisel kohal, Antarktises möödus rekordiliselt soe ja Arktikas soojuselt teine aasta. 2025. aastat iseloomustasid erakordselt kõrged maapinna lähedase õhu ja merepinna temperatuurid ning äärmuslikud ilmastikunähtused, sealhulgas üleujutused, kuumalained ja metsatulekahjud.

Temperatuuri tõusu põhjuseks on järjest kasvav inimtekkeliselt atmosfääri paisatud *KHG* hulk, mis pärineb fossiilset kütust kasutavatest energiasüsteemidest, maakasutusest ja selle muutusest, suurenevast tarbimisest jpt teguritest.

2024. aasta kevadel avalikustatud Euroopa kliimariskide aruanne²⁶ (EUCRA) tuvastas 36 peamist kliimariski, mis võivad nõuda Euroopa või riikidevahelise tasandi meetmeid, et vähendada negatiivset mõju Euroopa energia- ja toidujulgeolekule, ökosüsteemidele, infrastruktuurile, veevarudele, finantsstabiilsusele ja inimeste tervisele. Paljud neist riskidest on juba saavutanud kriitilise taseme ja võivad ilma kiirete ja otsustavate meetmeteta muutuda laiaulatuslikeks ning pidurdamatuteks.

Kliimamuutustega kohanemise eesmärgi saavutamiseks on eeltoodut silmas pidades vajalik tegutseda süsteemselt ja viivitamatult ning kliimariskide maandamiseks tõhusaid meetmeid planeerida.

Eeltoodut arvesse võttes, seatakse lõikes 1 kliimamuutustega kohanemise eesmärgiks suurendada ühiskonna, majanduse ja ökosüsteemide vastupanuvõimet, vähendada haavatavust kliimamuutuste ebasoodsate mõjude suhtes ning parandada elanikkonna teadlikkust kliimamuutustest ja kliimariskidest.

Lõikes 2 sätestatakse riigile kohustus seada kliimamuutustega kohanemise eesmärgid valdkondlikes arengukavades ja -programmides koos mõõdikute ja kavandavate meetmetega vähemalt kliimamuutuste suhtes haavatavate valdkondade kohta. Nendeks valdkondadeks on: tervishoid, päästevõimekus, maakasutus ja planeerimine, elurikkus biomajandus, majandus ühiskond ja teadlikkus, taristu ja ehitised ning energeetika ja varustuskindlus. Kohustus tuleneb ELi kliimamääruse artikli 5 punktidest 3 ja 4, mille kohaselt võtavad liikmesriigid vastu ja viivad ellu riiklikud kohanemisstrateegiad ja -kavad, võttes arvesse ELi kliimamuutustega kohanemise strateegiat ning tuginedes kindlatele kliimamuutusi ja kliimamuutustele vastuvõtlikkust käsitlevatele analüüsidele, edusammude hindamistele ja näitajatele, milles juhendatakse parimast kättesaadavast teaduslikust tõendusmaterjalist. Liikmesriigid peavad

²⁵ <https://kliimaatlas.keskkonnaportaal.ee/>

ühtlasi tagama, et kohanemispoliitika oleks sidus, vastastikku toetav, annaks lisakasu valdkondliku poliitika jaoks ning püüaks paremini ja järjepidevalt integreerida kliimamuutustega kohanemist kõikidesse poliitikavaldkondadesse. Samuti tuleneb ELi kliimamäärusest kohustus strateegiaid korrapäraselt ajakohastada.

2017. aastal võttis Vabariigi Valitsus vastu „Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030“ koos rakendusplaaniga. Arengukava üldeesmärk on tegevusraamistiku abil vähendada Eesti haavatavust kliimamuutuste suhtes ning saavutada valmidus ja võime tulla toime kliimamuutuste mõjuga kohalikul, piirkondlikul ja riiklikul tasandil. Lisaks on arengukaval kaheksa prioriteetset valdkondade haavatavusest otseselt lähtuvat alaeesmärki. Nende täitmist toetavad arengukava rakendusplaanis esitatud kliimamuutuste mõjuga kohanemise meetmed. Kuna riigi suunised näevad ette, et teemavaldkondade kaupa arengukavade koostamist vähendatakse ja strateegilised arengudokumendid koostatakse valdkonna põhiselt, on kliimamuutustega kohanemise arengukava uuendamine plaanis selliselt, et kohanemise eesmärgid seatakse valdkonna arengukavas, nagu seaduseelnõu § 12 lõige 2 ette näeb. Samas sätestab sama säte kohustuse ka teistele ministriumitele seada oma valdkonna arengukavades kliimamuutustega kohanemise eesmärgid. Kuna kliimamuutuste mõjude suhtes vastupanuvõime suurendamise vajadus puudutab ka teisi sektoreid, k.a ELi kliimamääruses mainitud sektoreid, on oluline, et kõik ministriumid oma tegevuste planeerimisel kaaluksid, kuidas kliimamuutused pikaajalises vaates sektorit mõjutavad ja milliseid kohanemismeetmeid tuleks planeerida, et negatiivseid mõjusid vältida või vähendada.

Liikide levilate muutus, invasiivsete võõrliikide ulatuslikum levik ning muutunud keskkonnatingimused soodustavad uute kahjurite ja haiguste levikut ning teevad ökosüsteemid, sh metsad ja põllukultuurid, veelgi vastuvõtlikumaks lisaks juba olemasolevatele ohuteguritele. Meretaseme tõus, tugevamad tormid ja muutunud sadememustrid põhjustavad üleujutusi ja erosiooni, mis teevad rannikualad haavatavamaks. Kliimamuutustest on haavatavad ka linnade elanikud, keda ohustavad kuumalained, üleujutused või meretaseme tõusuga seotud ohud. Nimetatud nähtuste sagenemine suurendab tõenäoliselt katastroofide ulatust, mis põhjustavad märkimisväärsed majanduslikke kahjusid, terviseprobleeme ja surmajuhtumeid. Eestis on kliimamuutustest enim haavatavad piirkonnad tiheasustatud rannikualad, siseveekogude-äärsed piirkonnad ja linnad. Kuumalainetest ja teistest ekstreemsetest ilmaoludest on enim ohustatud linnaelanikud, vanemad ja krooniliste haigustega inimesed, renoveerimata korterelamute elanikud ning sotsiaalselt haavatavamad piirkonnad, kus ka info tervise hoidmiseks vajalike tegevuste kohta liigub kehvemini ja võimalused neid rakendada on napimad. Kuumalainete esinemine on viimase 30 aasta jooksul Balti riikides, eelkõige Eestis, järsult kasvanud.

Lõikes 3 sätestatakse, et nii riiklike sektoripõhiste kliimamuutustega kohanemise eesmärkide täitmiseks meetmete planeerimisel kui ka kohaliku omavalitsuse tasandil kohanemismeetmete tegevuskava koostamisel tuleb edendada ja eelistada looduspõhiseid lahendusi. Looduspõhised kohanemislahendused leevendavad kliimamuutustest (nt sagenevatest üleujutustest, suurenevast sademevee hulgast ja kuumalainetest) tingitud mõju. Näiteks märgalade taastamine, sademevee immutamine pinnases või ärajuhtimine selleks kohandatud rohealale aitab puhverdada üleujutusi ning liigset sademevett, kõrghaljastus on vajalik nii süsiniku sidumise suurendamiseks kui ka kuumalainete ajal varju ja jahutuse pakkumiseks. Looduspõhiseid lahendusi kliimamuutustega kohanemiseks ja katastroofiohu vähendamiseks kasutatakse peamiselt rannikuvööndi kaitsel, märgalade taastamisel piirkondliku veevaru kvaliteedi tagamiseks ja veevaru stabiliseerimiseks ning maastikutulekahjude ohu vähendamiseks, jõgede/lammialade taastamisel üleujutuste vältimiseks, looduslähedasemas metsanduses, linnade haljastamise planeerimises, mh ekstreemsete temperatuuride ja

kuumasaarte tekkimise vähendamiseks ning mullakaitstes ja taastootmises. Looduspõhised lahendused, nagu erosioonivastane kaitse, põua ja üleujutuste ennetamine, süsiniku sidumine, jahutamine ja metsatulekahjude ennetamine, suurendavad bioloogilist mitmekesisust ja maastiku väärtust, parandades samal ajal ökosüsteemiteenuseid.

Looduspõhiste lahenduste kasutamisel on lisaks eespool nimetatud elukeskkonnale hüvede pakkumisele ka suur potentsiaal toetada kasvuhoonegaaside sidumist, süsinikuvaru hoidmist ning ökosüsteemide hea seisundi taastamist ja toimimist. Oluline on arendada kliimamuutuste mõjuga kohanemist toetavat rohevõrgustikku, edendada elanikkonna teadlikkust ning suurendada kohalike kogukondade ja ühiskonna valmisolekut kliimariskidega toimetulekuks.

Looduspõhiste kohanemislahenduste edendamist ja eelistamist käsitleb muuhulgas ELi kliimamuutustega kohanemise strateegia, mille kohaselt tuleks tugineda keskkonnahoidlikele ja looduspõhiste lahendustele, mis suurendavad iseseisvat toimetulekut, vastupanuvõimet ja ökosüsteemide kaitset, et kooskõlas kestliku arengu eesmärkidega tagada paremad elamistingimused, sh säästvad ja kohalikud põllumajandus- ja kalandustavad, vee säästev majandamine, taastuvenergia ulatuslikum kasutamine.

§ 13. Teekaardid

KKMS-i eelnõus sätestatakse kliimaeesmärgid nii kliimamuutuste leevendamise kui ka kliimamuutustega kohanemise osas paragrahvides 11 ja 12. Selleks, et eesmärkideni jõuda, on vajalik selget sektoripõhist tegevusplaani ja trajektoori.

Sektoripõhised kliimaeesmärgid määratletakse sektoraaletes teekaartides, mis ühiselt annavad tervikliku pildi sellest, kuidas paragrahvides 11 ja 12 sätestatud riigi üldeesmärgid saavutatakse. Selline lähenemine võimaldab siduda strateegilised sihid konkreetsete tegevustega, tagades samal ajal piisava paindlikkuse, kuna iga sektori eripärad ja arenguvajadused kajastuvad eraldi teekaardis. Teekaarte vaadatakse regulaarselt üle ning hinnatakse, kas kavandatud meetmed on jätkuvalt asjakohased ja eesmärkide saavutamist toetavad.

Teekaart kujutab endast visiooni ja tegevusplaani vastavas valdkonnas ning on aluseks ministeeriumide tööplaanide ja kavade koostamisel ning poliitikate kujundamisel.

Sektorite areng peab ühtaegu toetama riigi pikaajaliste kliimaeesmärkide täitmist, suurendama majanduse konkurentsivõimet ning vähendama sõltuvust fossiilkütustest. Teekaardid annavad seejuures selged suunised nii riigile, kohalikele omavalitsustele kui ka erasektorile, luues ühtse arusaama vajalikest sammudest ja prioriteetidest.

Lõike 1 kohaselt koostatakse sektoraaarsed teekaardid, milles seatakse kasvuhoonegaaside heite vähendamise trajektoor ja konkurentsivõime tõstmise eesmärgid, meetmed ja tegevuskava eesmärkide täitmiseks ning mõõdikud meetmete edukuse hindamiseks. Praegu on koostatud viis kliimakindla majanduse teekaarti. Teekaartide loetelu ei ole lõplik ning seda täiendatakse vastavalt vajadusele. Järgmise faasis tuleb hinnata teekaartide laiendamist, nt ehitussektori teekaardi loomise vajalikkuse hindamine, et käsitleda süsteemselt ehitatud keskkonna kliimamõju vähendamist, ressursitõhusust, energiatõhusust ning sektori konkurentsivõime ja kohanemisvõime tugevdamist.

Lõikes 2 sätestatakse kohustus kliimamuutustega kohanemise teekaardi koostamiseks. Praegu on Eesti kliimamuutustega kohanemise riiklik ja prioriteetsete valdkondade eesmärgid

sätetatud Eesti kliimamuutustega kohanemise arengukavas²⁷, kuid selleks, et suurendada riigi ja kohaliku tasandi valmidust ja võimet kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks on vaja seada kohanemise eesmärgid ka valdkondlikes arengukavades ja –programmides koos mõõdikute ja kavandavate meetmetega, mille abil on võimalik mõõta valdkonna kohanemisvõimekust ja kohanemistegevuste tõhusust. Kliimamuutustega kohanemise teekaardi koostamise eesmärk on luua kohanemispoliitika juhtimissüsteem ning tekitada tervikpilt riigi kohanemise vajadustest, eesmärkidest ja tegevustest. Teekaardi koostamise käigus seatakse koostöös vastutavate ministriumite, huvirühmade ja teadlastega kliimamuutustega kohanemise valdkondlikud eesmärgid, kirjeldatakse valdkondi mõjutavad kliimariskid ning kavandatakse meetmed eesmärkide saavutamiseks ning luuakse seiresüsteem, mille alusel saab hinnata meetmete edukust. Euroopa kliimamääruse (art 5 p 3) kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et liidu ja liikmesriikide kohanemispoliitika oleks sidus, vastastikku toetav, annaks lisakasu valdkondliku poliitika jaoks ning püüaks paremini ja järjepidevalt integreerida kliimamuutustega kohanemist kõikidesse poliitikavaldkondadesse. Eelnõu § 12 lõikes 2 sätestatud kohustus integreerida kliimamuutustega kohanemise eesmärgid vastutavate ministriumite valdkondlikesse arengukavadesse ja programmidesse, on kooskõlas Euroopa kliimamääruses sätestatuga ning kliimamuutustega kohanemise teekaart toetab seda protsessi.

Lõike 3 kohaselt koostab lõikes 1 ja 2 nimetatud teekaardid kliimavaldkonna eest vastutav ministrium koostöös teiste asjasse puutuvate ministriumite ja huvigruppidega.

Kuivõrd kliimavaldkonna eest vastutava ministriumi valitsemisalas on muuhulgas kestliku arengu terviklik elluviimine, kliimapolitiika (sealhulgas kliimakavade koostamine, elluviimine ja täitmise järelevalve) kavandamine, ettevõtluse suunamine puhtamate tehnoloogiate poole, siis on teekaartide koostamine kliimavaldkonna eest vastutava ministriumi pädevuses, kuid teekaartide koostamise protsessis peavad osalema teised asjasse puutuvad ministriumid ja huvigrupid.

§ 14. Kohaliku omavalitsuse üksuse kohustused

Käesolevas paragrahvis sätestatakse kohustused kohalikele omavalitsustele energia- ja kliimaeesmärkide seadmiseks.

Lõike 1 järgi peab kohaliku omavalitsuse üksus koostama energia- ja kliimakava (edaspidi *KEKK*). *KEKK*is peavad olema seatud kvantitatiivsed kasvuhoonegaaside heite vähendamise eesmärgid, mis panustavad riiklike kasvuhoonegaaside heite vähendamise eesmärkide täitmisse, ning kliimamuutustega kohanemise eesmärgid koos tegevuskavaga nende eesmärkide saavutamiseks, lähtudes seaduseelnõu 3. peatükis sätestatud eesmärkidest. Omavalitsusliidud võivad soovi korral koostada energia- ja kliimakava mitme KOVi kohta ühiselt, aga sel juhul peab iga liiduga ühinenud kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu kinnitama energia- ja kliimakava eraldi vastavalt kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 37² lõikes 1 sätestatud korrale.

2026. aasta alguse seisuga on 78st omavalitsusest *KEKK* olemas 68-l omavalitsusel. 2021. aastal Euroopa Majanduspiirkonna Kliima- ja Keskkonnaprogrammist (2014-2020) toetatud avatud taotlusvoorst rahastati kümne *KEKK*i koostamist ja rahastamisega jätkati Ühtekuuluvusfondi (edaspidi ÜF) rahastuse toel alates 2024. aasta maikuust.

²⁷ <https://kliimaministerium.ee/media/928/download>.

Eesti suuremad omavalitsused Tartu ja Tallinn olid oma energia- ja kliimakavade koostamist alustanud enne seda, kui riik hakkas seda tegevust toetama. Tartul ja Tallinnal valmisid KEKKid vastavalt aprillis ja juunis 2021. aastal. Tartu ja Tallinn on seadnud 2050. aasta eesmärgiks kliimanetraalsuse saavutamise ning 2030. aastaks KHG heitkoguse 40% vähendamise (võrreldes 2010. ja 2007. aasta KHG heitkogustega, vastavalt). Lisaks on mõlemad Eesti suuremad omavalitsused seadnud ambitsioonikad KHG heite vähendamise eesmärgid. Näitena võib tuua Tartu kliimakava aastani 2030, milles on seatud eesmärgiks fossiilkütustevaba kaugküte ja kaugjahutus ning taastuvenergia osakaal moodustab vähemalt 50% energia lõpptarbimisest aastal 2030. Vastukaaluks on Tallinna „Säästva energiamajanduse ja kliimamuutustega kohanemise kava 2030“ kohaselt on kasutuses *ca* 50 000 pistikhübrid-, elektri- ja vesinikusõidukit ja vähemalt 25% Tallinna korterelamutest on rekonstrueeritud. Lõikes 2 täpsustatakse, et kohaliku omavalitsuse energia- ja kliimakava võib olla eraldiseisev dokument või kohaliku omavalitsuse üksuse arengukava osa. Seaduseelnõu koostaja eesmärgiks ei ole kohustada kohalikke omavalitsusi erinevaid arengukavasid koostama, vaid mõtestada ja seada kliimamuutuste leevendamise, sh energeetika, transpordi ja hoonete sektori eesmärgid ning kohanemise eesmärgid. Lisaks kliimaeesmärkide seadmisele suurendatakse KEKKide koostamisega ka ametkonna kliimateadlikkust.

Lõikes 3 sätestatakse, et lõikes 1 nimetatud KEKKe tuleb uuendada vähemalt iga 5 aasta tagant.

Lõikes 4 sätestatakse volitusnorm valdkonna eest vastutavale ministrile kohaliku omavalitsuse üksuse energia- ja kliimakava sisu ja koostamise nõuete kehtestamiseks.

4. peatükk. Aruandlus, seire ja prognooside koostamine

§ 15. Kliimaaruande koostamise aeg ja aruande ülesehitus

Paragrahvis 15 sätestatakse kliimaaruande koostamise aeg ja aruande osad. Kliimaaruanne koostatakse lõike 1 järgi igal aastal, et seirata inventuuriandmete ja prognooside põhjal kliimaeesmärkide saavutamist ning anda hinnang peatükis 3 sätestatud kliimaeesmärkide täitmisele. Kliimaeesmärkide täitmise hinnangus antakse ülevaade nii kasvuhoonegaaside heite prognoosist kui ka kliimamuutustega kohanemise eesmärkide täitmisest.

Lõike 2 kohaselt sisaldab lõikes 1 nimetatud kliimaeesmärkide täitmise hinnang nii ülevaadet kasvuhoonegaaside heite prognoosist olemasolevate ja kavandatavate meetmetega kui ka võrdlust viimase kasvuhoonegaaside heite prognoosiga võrreldes. KHG prognoose koostatakse riikliku inventuuri meetodite järgi ning neis eristatakse energeetika, transpordi, tööstuslike protsesside ja toodete (IPPU), ja põllumajanduse, jäätmemajanduse ja maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse (LULUCF) sektorit. Nii riiklik kasvuhoonegaaside inventuur kui ka prognoosid koostatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2018/1999, ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja Pariisi kokkuleppe aruandlusnõuete kohaselt. ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja Pariisi kokkuleppe osaliste otsusega vastuvõetud inventuurisuunised lähtuvad IPCC arvutusmetoodikast. IPCC 2006. aasta juhised on kohustuslikud riiklike kasvuhoonegaaside inventuuride koostamiseks. Lisaks on soovitatud kasutada IPCC täiendatud juhiseid aastast 2013 ja 2019. Riiklikud kasvuhoonegaaside inventuurid peavad sisaldama andmeid heite ja sidumise kohta, mis ei ole olemasolevate andmete ja teabe põhjal liigselt üle- ega alahinnatud. Aruannete õigeaegsus, läbipaistvus, täpsus, koosõla, võrreldavus ja terviklikkus on põhimõtted, mida järgides saadakse usaldusväärne info inimtekkelistest kasvuhoonegaaside heitkogustest ja sidumisest. Kasvuhoonegaaside heite kohta aruannete esitamisel on oluline kasutada järjepidevaid andmeid

kogu riigi piires ning ühtset metoodikat kogu aegrea ulatuses, vähendada määramatust niipalju kui võimalik, kasutada asjakohaseid IPCC metoodikaid, et tagada heiteid ja sidumist käsitlevate aruannete kvaliteet, sünergia ja sidusus poliitikakujunduse sisendina ning tulemuste võrreldavus kõikides riikides.

Lõikes 3 sätestatakse, et igal viiendal aastal sisaldab kliimaaruanne lisaks eeltoodule ülevaadet seiratavaks ajavahemikuks seatud kliimamuutustega kohanemise eesmärkide täitmisest, majanduse konkurentsivõime hinnangut ja tehnoloogilise valmisoleku, sh süsiniku püüdmise tehnoloogiate hinnangut. Konkurentsivõime hinnang käsitleb kliimaeesmärkide täitmise mõju konkurentsivõimele, see tähendab, et suure sotsiaalmajandusliku mõjuga meetmete puhul hinnatakse nende mõju konkurentsivõimele. Kui ühes või mitmes sektoris ei ole KHG heite eesmärki olemasolevate meetmetega võimalik saavutada, ilma et sellega kaasneks negatiivne mõju riigi konkurentsivõimele, esitab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium tegevusplaani mõju leevendamiseks. Tegevusplaan peab sisaldama ettepanekut planeeritud meetmemahutade muutmiseks, ajatamiseks või ümberkujundamiseks, lähtudes sektoraalsete teekaartides määratletud KHG eesmärkidest. Kui planeeritavad meetmed ei ole konkurentsivõime hinnangu kohaselt üldse mõistlikud, esitab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ettepaneku nende meetmete asendamiseks alternatiivsete meetmetega, mis panustavad sektori KHG eesmärgi saavutamisse.

Lõike 3 punktis 2 nimetatud tehnoloogilise valmisoleku hinnang tuleb koostada selleks, et regulaarselt hinnata nii heiteta kui ka vähese CO₂ heitega tehnoloogia (sh tööstusprotsessides tekkiva süsiniku kinni püüdmise ja ka kinnipüütud süsiniku sidumise) arengut ja nende kasutamise potentsiaali Eestis. Kuivõrd seaduseelnõu koostamise ajal ei ole süsiniku kinnipüüdmise ja talletamise tehnoloogiad end veel tõestanud, ei ole kliimaeesmärkide seadmisel nende tehnoloogiatega arvestatud. Seetõttu on väga oluline koostada järjepidevalt tehnoloogilise valmisoleku hinnanguid ja võtta nende tulemusi arvesse kliimaeesmärkide asjakohasuse ja piisavuse ülevaate koostamisel.

Lisaks sisaldab kliimaaruanne lõike 4 järgi igal kümnendal aastal ka kliimariskide hinnangut. 2015. aastal koostas Keskkonnaagentuur „Eesti tuleviku kliimastenaariumid aastani 2100“, mille alusel on kliimamuutustega kohanemise arengukavas hinnatud ka kliimariskid. Praegu on koostamisel uued kliimaprojektsioonid Eesti kohta, mis peaksid valmima 2027. aastal. Kuna kliima muutumist ja prognoositava tulevikukliima muutusi ei ole võimalik hinnata lühikese ajaperioodi alusel ning tegemist on äärmiselt mahuka tööga, ei oleks mõistlik kliimariskide aruande koostamiseks kehtestada tihedamat intervalli kui kümme aastat. Kliimariskide hinnang peab sisaldama kliimamuutuste võimalikke projektsioone keskpikas ja pikas vaates ning meetmete kavandamiseks on oluline selgitada välja ka haavatavaimad tegevusvaldkonnad, kus kliimarisk on eriti suur.

Lõikes 5 sätestatakse, et kliimaaruande koostamist koordineerib ja korraldab kliimavaldkonna eest vastutav ministeerium. See tähendab, et kliimaaruande koostamise üldkoordinatsioon on Kliimaministeeriumil, kuigi aruande üksikute osade koostamist võivad korraldada või neid koostada ka muud isikud, nt majandusvaldkonna eest vastutav ministeerium korraldab majanduse konkurentsivõime hinnangu koostamist.

Lõike 6 kohaselt võib kliimavaldkonna eest vastutav ministeerium kliimaaruande koostamiseks lõikes 1 nimetatud kasvuhoonegaaside inventuuri ja lõikes 2 nimetatud kliimaeesmärkide täitmise hinnangu koostamise üle anda atmosfääriõhu kaitse seaduse §-s 143 nimetatud halduslepinguga.

AÕKSi § 143 alusel on Kliimaministeerium riikliku KHG heite inventuuri ja prognooside koostamiseks sõlminud halduslepingu Kliimaministeeriumi valitsemisalas oleva riigi äriühinguga OÜ Eesti Keskkonnauuringute Keskus (edaspidi EKUK), mille põhiülesanne on keskkonnauuringute tegemine. Haldusülesanded antakse EKUKle üle selles mahus, milles EKUK on neid ülesandeid siiani täitnud. Muudatusega ei kavandata sisulist muutust senises ülesannete täitmise korralduses.

EKUK on riigi äriühinguna määratletud riigi keskkonnauuringute kompetentsikeskusena. EKUK on keemiliste ja füüsikaliste uuringutega tegelev riigi ainuomandis olev äriühing ning on aastakümneid olnud riiklike ülesannete täitja laborianalüüside ja keskkonnauuringute valdkonnas. EKUK on välisõhu ja kliima valdkondades olnud riigi rahvusvaheliste aruandluskohustuste täitja. EKUKi tegevusest moodustab peamine osa (üle 80%) riigi seatud ülesannete täitmine.

Lõike 7 kohaselt koostab kliimariskide hinnangu Keskkonnaagentuur. Eesti ilmaandmete aegrida ulatub 19. sajandi keskpaika, kui Eestis hakati meteoroloogilisi vaatlusi tegema koordineeritult ja süsteemselt. Mida pikemad on aegread ja mida rohkem ilmaandmeid, seda täpsemad on kliimamuutuste projektsioonid. Keskkonnaagentuuril on kliimaprojektsioonide (sh kliimariskide hinnangu) koostamise kogemus aastast 2014, kui alustati Euroopa Majanduspiirkonna keskkonnaprogrammi raames Eesti kliimamuutustega kohanemise arengukava jaoks vajalike kliimastsenaariumite koostamisega. Alates 2023. aastast on Keskkonnaagentuur juhtinud Eesti kliimaprojektsioonide ajakohastamist. Projekti on kaasatud Tallinna Tehnikaülikool ja Tartu Ülikool. Projektsioonid valmivad 2027. aasta alguses, mis järel uuendatakse projektsioonide alusel kliimariskide hinnangut.

§ 16. Kliimaaruande menetlus ja avalikustamine

Paragrahvis 16 käsitletakse kliimaaruande menetlust ja avalikustamist. Lõike 1 kohaselt koostatakse aruanne igal aastal 30. aprilliks. Lõike 2 kohaselt esitab kliimavaldkonna eest vastutav minister kliimaaruande Vabariigi Valitsusele ning lõike 3 kohaselt esitab Vabariigi Valitsus kliimaaruande Riigikogule tutvumiseks hiljemalt sama aasta 1. juuniks.

§ 17. Kliimaaruande põhjal arengukavade, teekaartide ja programmide uuendamine ning kliimaeesmärkide ja meetmete kohandamine või uute eesmärkide seadmine

Paragrahvis 17 sätestatakse kliimaaruande järeldest lähtuv vajaduspõhine arengukavade, teekaartide ja programmide uuendamine ning eesmärkide ja meetmete kohandamine või uute eesmärkide seadmine. Lõike 1 kohaselt uuendatakse kliimaaruande põhjal vajaduse korral kliimamuutuste leevendamise ja kohanemise eesmärkide saavutamise tagamiseks valdkonna arengukavasid, teekaarte ning programme, võttes seejuures arvesse riigieelarve seaduse § 20 lõikes 5 sätestatud korda.

Lõike 2 kohaselt, võttes arvesse kliimaaruannet, kuid eelkõige eesmärkide ülevaatamise tulemusi, teeb valdkonna eest vastutav minister ettepaneku eelnõukohase seaduse § 11 sätestatud eesmärkide või nende saavutamiseks võetavate meetmete kohandamiseks või uute eesmärkide seadmiseks.

§ 18. Kliimanõukoda

Käesolevas paragrahvis sätestatakse, et Vabariigi Valitsus moodustab valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul nõuandva õigusega kliimanõukoja, mis nõustab Vabariigi Valitsust teaduspõhise kliimapolitika kujundamisel. Kliimanõukoja täpsemad ülesanded ja töökord kehtestatakse Vabariigi Valitsuse määrusega.

Lõikes 3 täpsustatakse, et kliimanõukoja moodustamise osas küsib valdkonna eest vastutav minister kirjalikult ettepanekut Riigikogult, kaasates seeläbi seadusandliku võimu esindajad ning andes kliimanõukojale suurema sõltumatuse valitsusest.

5. peatükk. Rakendussätted

1.jagu Seaduse rakendamine

§ 19. Kohaliku omavalitsuse energia- ja kliimakavade kehtestamine

Rakendussätte kohaselt peab kohaliku omavalitsuse üksus kinnitama kohaliku omavalitsuse energia- ja kliimakava kahe aasta jooksul pärast käesoleva seaduse jõustumist, välja arvatud juhul, kui kohaliku omavalitsuse üksusel on kehtiv energia- ja kliimakava juba varasemalt kinnitatud. See annab KOVidele piisava aja energia- ja kliimakava koostamiseks ja kinnitamiseks.

§ 20. Esimese kliimaaruande koostamine

Esimene kliimaaruanne koostatakse 30. aprilliks 2027.aastal ning seejärel iga-aastaselt. Esimese kliimaaruande koostamise sh kliimaeesmärkide täitmise hinnangu jaoks on vajalik välja töötada aruande struktuur. Seda arvesse võttes koostatakse esimene kliimaaruanne 2027. aastal.

§ 21. Valdkonna programmide kooskõlla viimine kliimaeesmärkidega ja esimese kliimamuutustega kohanemise teekaardi koostamine

Lõikes 1 sätestatakse kliimamuutustega kohanemise teekaardi koostamiseks tähtaeg, milleks on 12 jooksul KKMS jõustumisest.

Lõike 2 kohaselt arvestavad ministeeriumid alates 2027. aastast oma programmide koostamisel käesoleva seaduse paragrahvides 11 ja 12 sätestatud kliimaeesmärkidega.

Seaduse jõustumine

Seadus jõustub üldises korras. Üldises korras jõustumine on vajalik selleks, et võimalikult kiiresti luua õigusselgus valdkonnas, kus riik on küll rahvusvaheliste ja ELi õigusaktide ning riiklike strateegiadokumentidega võtnud endale tähtjalisi kohustusi hoida inimtekkeline KHG heide tasakaalus sidumisega, st saavutada kliimanetraalsus, kuid kuna seni ei ole seaduse tasandil vahe--eesmärke seatud ega põhimõtteid kinnitatud, ei saa olla ka kindel eesmärkide saavutamises.

4. Eelnõu terminoloogia

Seaduseelnõus kasutatakse järgmisi uusi mõisteid, mida varem seaduse tasandil määratletud ei ole, kuid mis on olulised kliimakindla majanduse seaduse sisu paremaks mõistmiseks ja rakendamiseks:

- 1) **kasvuhoonegaaside heitkogus** on riigis tekkivate kasvuhoonegaaside heide atmosfääri väljendatuna süsinikdioksiidi ekvivalendina;
- 2) **kliimamuutuste leevendamine** on meetmete võtmine kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks või vältimiseks;
- 3) **kliimamuutustega kohanemine** on meetmete võtmine kliima muutumisega kaasnevate riskide maandamiseks, et tagada ühiskonna ning ökosüsteemide vastupanuvõime ja heaolu;
- 4) **kliimaneutraalsus** on kasvuhoonegaaside heite ja sidumise vaheline tasakaal, mille tulemusena kasvuhoonegaaside heide ei ületa sidumist;
- 5) **kliimakindlus** on valmisolek, vastupanu- ja reageerimisvõime võimalikele lühi- ja pikaajalistele kliimamõjudele ning võime nende mõjudega kohaneda viisil, mis on kooskõlas kliimaneutraalsuse eesmärgiga ning energiatõhususe esikohale seadmise põhimõttega;
- 6) **kasvuhoonegaaside sidumine** on süsinikdioksiidi või teiste kasvuhoonegaaside looduslik või tehnoloogiline eemaldamine atmosfäärist või heidet põhjustavate tegevuste käigus eralduvate kasvuhoonegaaside püsivalt eemaldamine enne atmosfääri sattumist;

5. Eelnõu vastavus rahvusvahelisele ja Euroopa Liidu õigusele

Kliimamuutuse leevendamise põhiraamistik ja põhimõtted tulenevad 1992. aastal vastu võetud ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni (UNFCCC) ja 2015. aastal Pariisi kokkuleppega seatud globaalsetest kliimaeesmärkidest. Detsembris 2015 peetud Pariisi kliimakonverentsil COP21 võtsid 195 riiki vastu globaalse, õiguslikult siduva kokkuleppe kliima soojenemise pidurdamiseks. Euroopa Liit ratifitseeris selle 5. oktoobril 2016 ning Eesti 4. novembril 2016. aastal. Pariisi kokkuleppe põhieesmärgid on kliimamuutuste leevendamine ja KHG heitkoguste vähendamine, et hoida ülemaailmse keskmise temperatuuri tõusu tuntavalt allpool 2 °C võrreldes tööstusrevolutsioonieelse tasemega ning püüdes piirata temperatuuri tõusu 1,5 °C võrreldes tööstusrevolutsioonieelse tasemega.

ELi liikmesriigid on otsustanud, et tegutsevad Pariisi kokkuleppes ettenähtud kohustuste täitmisel ühiselt (vt nõukogu otsus (EL) 2016/1841 Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kliimamuutuste raamkonventsiooni alusel vastu võetud Pariisi kokkuleppe Euroopa Liidu nimel sõlmimise kohta). Seega raporteerib Euroopa Liit Pariisi kokkuleppe raames kohustuste täitmisest ühiselt, sh esitab EL ühiselt ka riiklikult kindlaksmääratud panuse (*nationally determined contribution, NDC*). Liikmesriigid eraldi NDCsid ei esita.

Lisaks rahvusvahelistele kliimakokkulepetele on Eesti võtnud kliimamuutusi leevendavaid kohustusi ELi õigusaktidest. 2019. aasta lõpus esitas Euroopa Komisjon teatise Euroopa roheline kokkuleppe kohta. Euroopa roheline kokkulepe on ELi majanduse kestlikuks muutmise tegevuskava. Selle saavutamise alustalaks on ELi kliimaneutraalsuse saavutamine aastaks 2050, sealjuures tagades õiglase ülemineku jätkusuutmatutes sektorites töötavatele inimestele ja piirkondadele.

2021. aastal võttis Euroopa Liit vastu Euroopa kliimamääruse (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 2021/1119), mis lähtub Pariisi kokkuleppe eesmärkidest ja millega seati üle-euroopaline eesmärk saavutada kliimaneutraalsus aastaks 2050 ning vähendada KHG netoheidet vähemalt 55% aastaks 2030.

Lisaks on Euroopa Liit (EL) kokku leppinud EL-üleselt kasvuhoonegaaside heite vähendamise vahe-eesmärgis vähendada 2040. aastaks kasvuhoonegaaside netoheidet 90% võrreldes 1990.a tasemega. Tegemist on kehtiva vahe-eesmärgiga teel kliimaneutraalsuseni aastaks 2050. Erinevalt 2030.a “Fit for 55” eesmärgist sätestati 2040. aasta eesmärgi seadmisel soodustavad

tingimused, mis võimaldavad eesmärgi täitmisel paindlikkust. Vastavad tingimused koos 2040.a vahe-eesmärgiga sätestati EL kliimaeesmärgi reguleerivas EL kliimamääruses. Tegemist on ELi-ülese eesmärgiga, mis ei ole liikmesriikidele otsekohalduv ning hõlmab mh sektoreid, mis ei kuulu liikmesriikide heitkoguste arvestusse: rahvusvaheline merendus (ca 3,5% EL koguheitest 2022) ja lennundus (ca 4% koguheitest). ELi 2040. aasta –90% netoheitte vähendamise eesmärgi täitmisel nähakse ette võimalus, mille kohaselt kuni 5% sellest vähendusest võib katta kvaliteetsete rahvusvaheliste süsinikuühikute ostu või müügiga. Lisaks sellele nähakse ette, et ca 6% heite vähendamisest sõltub uute tehnoloogiate kättesaadavusest. See tähendab, et ligikaudu 80% heite vähendamisest peab toimuma olemasolevate tehnoloogiatega ja Euroopa Liidu sees, mis on kooskõlas kliimakindla majanduse seaduse Eesti riikliku eesmärgiga. Süsiniku püsiva sidumise (CCUS) roll EL heitkogustega kauplemise süsteemi (HKS) raames, mis aitab kompenseerida neid heiteid, mida on tehnoloogiliselt väga keeruline täielikult vältida.

6. Seaduse mõju

Pariisi kokkulepe näeb ette, et riigid peavad ühiselt pingutama selle nimel, et jõuda käesoleva sajandi teiseks pooleks kliimanetraalsuseni ja hoida ülemaailmse keskmise temperatuuri tõus alla 2 kraadi, soovitatavalt 1,5 kraadi piires, võttes sealjuures arvesse asjakohaseid sotsiaalseid tegureid nagu jätkusuutlik areng ja vaesuse vähendamine. ELi kliimamäärusega nähakse ette kohustus saavutada ELis tervikuna 2030. aastaks KHG heite 55% vähendamine, aastaks 2040 heite vähendamine 90% ning 2050. aastaks kliimanetraalsus. Need eesmärgid seavad Eestile kohustuse võtta aegsasti samme KHG heite vähendamiseks. Heite vähendamine tähendab KHG heidet tekitavates majandussektorites meetmete võtmist nii kasutatavate tehnoloogiate kui ka tootmismahutuste puhul, tuues kaasa ettevõtlusvabaduse ning omandiõiguse riive, samas kui heite vähendamine ise teenib põhiseadusega kaitstud õigust elule ja heaoluvajadusele vastavale keskkonnale ning kohustust kasutada loodusvarasid (milleks võib lugeda ka kliimat) säästlikult. Põhiseadusega kaitstud õigused ja vabadused kehtivad koosmõjus teiste põhiseadusega kaitstud väärtustega ning nende vahel on vaja leida tasakaal. Eelnõu väljatöötamisel on olnud eesmärgiks jõuda erinevate põhiõiguste ja -vabaduste piiramisel tasakaalustatud lahenduseni. Erinevatele majandussektoritele seatud kasvuhooonegaaside heite piiramise eesmärgid võtavad arvesse sektorite panust üldisesse heitkogusesse, sektorite võimalusi heidet vähendada, kaasnevaid sotsiaalseid mõjusid ning kliimamuutuse piiramise avalikku huvi. Eesmärgid on seatud piisava ajalise varuga, et tagada võimalus nendega arvestamiseks, sh pikaajaliste investimisotsuste tegemisel.

Kliimakindla majanduse seadusega kavandatud olulisemad mõju avaldavad valdkonnad on:

- 1) vähese heitega energiatootmine ja tõhus energiakasutus;
- 2) keskkonnasõbralik transport ja parem liikuvus;
- 3) energiatõhusad hooned ja kvaliteetne ruumiloome,
- 4) keskkonnasõbralik toidutootmine;
- 5) elurikkust toetav ja süsinikku siduv maakasutus;
- 6) vähese heitega ja suuremat lisandväärtust pakkuv tööstus;
- 7) panus üleilmsesse koostöösse kliimamuutuste ohtlike tagajärgede ärahoidmiseks ja leevendamiseks.

Järgnevalt hinnatakse seaduseelnõu koondmõju olulisemate mõjuvaldkondade kaupa.

Koondmõju hinnang

Mõju looduskeskkonnale

Mõju keskkonnale on positiivne, avaldades eelkõige kliimamuutuste leevendamise kaudu, mille abil väheneb surve looduskeskkonnale. Eesmärkide täitmist toetavate meetmete rakendamisega kaasneb välisõhu ja vee kvaliteedi paranemine, looduslikult heas seisus alade suurenemine ning ressursside vähesema kasutuse ja ringmajanduse edendamisega tekib vähem jäätmeid. Riigile ja kohalikele omavalitsustele seatavad kohustused, nt seoses looduspõhiste lahenduste eelistamisega, toetavad looduskeskkonna seisundi paranemist Eestis ja elurikkuse suurenemist linnalises keskkonnas. Õhu kvaliteeti mõjutab eelkõige energia- ja transpordisektori ning põllumajandussektori areng. Kliimanetraalsele majandusele üleminekuks vajalikud tegevused, nagu taastuenergia arendamine põlevkivist energiatootmise asemel, säästva ja liikujakeskse liikuvuse edendamine ning nullheitega sõidukite osakaalu järkjärguline kasvamine, avaldavad olulist positiivset mõju just õhu kvaliteedile.

Muutused maakasutus- ja metsandussektoris ning põllumajandussektoris mõjutavad lisaks kasvuhooonegaaside heite vähendamisele positiivselt ka bioloogilist mitmekesisust ja ökosüsteeme, toiduga kindlustatust ning loodusvarade (nt vee) kestlikku kasutamist. Biometaani laialdane kasutuselevõtt suurendab biojätmete taaskasutust ja parandab põllumajandusjäätmete käitlust. Mulla süsinikubilansi tasakaalu suurendavad meetmed (nt vahekultuurid ja haljasväetised) parandavad ühtlasi põllumulla struktuuri, taimede varustatust toitainete ja veega, vähendavad umbrohtumist, pidurdavad taimahaiguste ja kahjurite levikut (väheneb ka vajadus taimekaitsevahendite järele) ja suurendavad elurikkust. Lisaks väheneb saagiikalduse risk ja suureneb saagikindlus (vastupidavus) ekstreemsetes (nt põua) tingimustes. Taastuenergia arendamine toob kaasa maakasutuse muutuse ja maavõtu (tuulikute ja päikeseparkide alla jääv maa), mis muudab maastike ilmet ja võib, aga ei pruugi kaasa tuua olulist mõju elurikkusele. Mõju võib avalduda maismaa- ja mereliikidele ja nende elupaikadele, lindude rändele, vooluveekogude liikidele, nahkhiirte rännetele ning ökosüsteemi terviklikule toimimisele. Mõju ilmumine on oluliselt seotud kasutatavate seadmete omadustega (nt kõrgus, asetus), mida ei ole võimalik praegu täpselt ette näha. Taastuenergiarajatiste kasutuselevõtt eeldab osaliselt Eesti ehitusmaavarade kasutamist (nt vundamentide rajamiseks), kuid hinnanguliselt ei ole vajaminev ehitusmaavarade maht sedavõrd suur, et nõudlus muutuks tuntavalt. Mõju sõltub oluliselt ka sellest, kas taastuenergialahendused paigaldatakse hoonete katusele (päikesepaneelid) ja inimtegevusest juba kahjustatud maadele või kasutatakse energiarajatiste rajamiseks looduslikke, poollooduslikke ning kõrge biomajanduse potentsiaaliga maale. Mõju võib olla positiivne, kui kahjustatud aladel parandatakse koos taastuenergialahendustega ka ökosüsteemide seisundit (nt taastatakse veerežiim, rajatakse niidukooslus).

Mõju elurikkusele

Kliimakindla majanduse seaduse üks põhimõtetest on, et kliimamuutuste leevendamise ja kohanemise eesmärkide saavutamiseks vajalike meetmete kavandamisel ja rakendamisel tuleb vältida teiste keskkonnaeesmärkide, sh elurikkuse eesmärkide kahjustamist.

Kliimamuutused põhjustavad liikide levikuareaalide muutusi ja väljasuremist, suurendavad võõrliikide ellujäämisvõimalusi uues kohas, elupaigatingimuste muutusi ja ökosüsteemide levilamuutusi ning kiirendavad looduskeskkonna muutumist põudade, üleujutuste ning metsa- ja maastikupõlengute tulemusel. Kõik see vähendab ökosüsteemide võimet pakkuda inimestele elutähtsaid teenuseid. Ühtlasi on looduse hävimine ja jätkusuutmatu kasutamine

kliimamuutuste üks peamisi põhjuseid. Kliimamuutuste pidurdamisel on üldiselt positiivne mõju elurikkusele. Üha olulisem on tervete ja taastumisvõimeliste ökosüsteemide roll kliimamuutuste negatiivsete mõjude puhverdajana. Looduse taastamist ja elurikkust toetava kestliku maa- ja ressursikasutuse soosimine on kliimamuutusi leevendav lahendus. Seejuures on oluline tagada, et kliimalahendusi ei planeeritaks ega rakendataks elurikkuse arvelt. Eesmärk on planeerida tehnilised lahendused viisil, et need tekitaksid võimalikult vähe kahju ja seega vähendaksid ka vajadust teha hiljem kulutusi nende kahjude tagasipööramiseks. Seaduse rakendamisel peab elurikkuse säilitamiseks kehtima mittekahjustamise (*do-no-harm*) põhimõte. Planeeritavad tegevused ja meetmed ei tohi loodust kahjustada, vaid peaksid aitama kaasa elurikkuse seisundi parandamisele, kus vähegi võimalik, et tagada elurikkuse seisundi netoparanemine (ingl k *net biodiversity gain*) ehk olukord, kus inimtegevuse või arendusprojektide tulemusel elurikkus mitte ainult ei säili, vaid ka paraneb võrreldes algse seisundiga. Soodustada tuleks variante, kus tegevused koondusid juba kahjustatud aladele. Ökosüsteemide taastamine ja nende funktsioneerimine on pikaajalise süsiniku sidumise ja kliimamuutusega seotud ohtude vältimise peamine tõhus tagaja ja ka kliimamõjude puhverdaja.

Tegevused, mida tehakse elurikkuse strateegia eesmärkide täitmiseks (elupaikade taastamine, seisundi parandamine, kaitsmine), hoiavad samal ajal ka metsade ja soode süsinikku. Elurikkuse strateegia eesmärkide täitmine võib kaasa aidata sellele, et maakasutussektor on pikaajaline kasvuhoonegaaside siduja. Kaitsealade metsades ja soodes seotud süsinik tasakaalustab vähemalt osaliselt mujal maakasutuses tekkivaid kasvuhoonegaase.

Eestis talletavad turvasmullad suures koguses süsinikku. Kuivendatud ja põllumassiividenä ja metsamaadena kasutatavatel turbaaladel kahaneb turbasse seotud süsinikuvaru igal aastal mineraliseerumise tõttu. Turvasmuldade harimine ohustab Eestis endiselt 98 704 hektaril muldadesse seotud süsinikuvaru. Seega on oluline rõhutada heas looduslikus seisundis alade (eriti kuivendamata soode ja soometsade) säilitamise ja taastamise olulisust. Potentsiaalne maakasutuse muutus turbaaladel (nt metsanduslik kuivendus) tooks kaasa lühiajalise süsinikusidumise kasvu puidus, aga summaarse süsinikuvaru kahanemise turba/mulla arvelt. Mullas ja turbas talletatakse atmosfäärist seotud süsinikku pikaajaliselt, biomassis olev süsinik on ringluses olev süsinik ja ringluse pikkust mõjutab kõige enam taimestiku iseloom, puistu puhul raieringi pikkus ning raiega eemaldatava biomassi osakaal ja väärindamine, niidu- ja põllumajandusökosüsteemides rohtse biomassi ning saagina eemaldatava süsiniku osakaal.

Looduspõhiste lahenduste ulatusliku kasutamise toel kliimamuutuste suhtes vastupanuvõime suurendamine on samuti elurikkuse hoidmist ja taastamist toetav tegevus. Sini- ja rohevõrgustikud ehk siseveekogud ja looduslikud ning poollooduslikud alad (vastandina n-ö hallile taristule, nt teed, hoonestus jms) kätkevad mitmeotstarbelisi ja igal juhul kasulikke lahendusi ning toovad nii keskkonnaalast, sotsiaalset ja majanduslikku kasu kui ka aitavad suurendada vastupanuvõimet kliimamuutuste suhtes. Näiteks märg- ja turbaalade ning ranniku- ja mereökosüsteemide kaitsmine ja taastamine, linnade haljasalade arendamine ning haljaskatuste ja -seinte paigaldamine ning metsade ja põllumajandusmaa edendamine ja säästev majandamine aitab kohaneda kliimamuutustega kulutõhusal viisil. Väga oluline on sellistest lahendustest saadavat kasu paremini kvantifitseerida ning neid kõigi tasandite poliitikakujundajatele ja spetsialistidele paremini tutvustada, et suurendada nende kasutuselevõttu. Seetõttu seatakse seaduses kohustus eelistada looduspõhiseid lahendusi juba strateegiliste arengudokumentide ja planeeringute tasandil. Looduspõhised lahendused on üliolulised selleks, et säilitada heas seisundis pinna- ja põhjaveevarud ja mullad. Neil lahendustel peab olema suurem roll maakasutuse korraldamisel ja taristu planeerimisel, et vähendada kulusid, pakkuda kliimakindlaid teenuseid ja parandada kooskõla veepoliitika

raamdirektiivi hea ökoloogilise seisundi nõuetega. Looduspõhiste lahenduste kasutamine sisemaal, nt muldade kásnataolise funktsiooni taastamine, parandab puhta mageveega varustatust ning vähendab üleujutuste ohtu. Ranniku- ja merealadel parandavad looduspõhised lahendused rannikukaitset ja vähendavad veeõitsengu ohtu. Samal ajal toovad need sellist kasu nagu süsiniku sidumine, turismivõimaluste loomine ning elurikkuse säilitamine ja taastamine.

Eeltoodud põhjustel on kliimamuutuste leevendamisel elurikkusele valdavalt positiivne mõju, kuivõrd kliimamuutuste leevendamine ja sellest tingitud negatiivse mõju ärahoidmine on oluline elurikkuse hoidmiseks ning samal ajal toetab elurikkuse hoidmine ja taastamine ka kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise eesmäärke.

Mõju majandusele ja riigi rahandusele

Seaduse rakendamiseega kaasnevad mitmesugused majanduslikud mõjud, mis tähendavad nii kulusid kui ka tulusid eri majandussektoritele ja ühiskonnale tervikuna. Iga sektori puhul sõltub vajalike investeeringute maht valitavatest meetmetest, mis on vajalikud heitkoguste vähendamiseks. Samuti sõltub meetmete valikust mõju riigi tuludele (erinevate maksutulude laekumise läbi). Seadus ise otsest survet riigieelarvele ei tekita ning teekaardid annavad suuna, kuid ei pane kohustusi, sh eelarve osas.

Oluline on rõhutada, et paljud investeeringud – näiteks infrastruktuuri uuendamisse, energiatõhususse, tootmisprotsesside moderniseerimisse või ressursitõhususe parandamisse – tuleb teha niikuinii, sõltumata kliimaeesmärkidest. Seetõttu ei saa selget piiri tõmmata, et investeeringud tehakse üksnes eesmärkide täitmiseks. Paljuski on tegemist vältimatute kulutustega, mille ajastust ja ulatust võivad mõjutada nii tehnoloogiline areng, turutrendid kui ka regulatiivne keskkond. Sellest tulenevalt tuleb majanduslikke mõjusid käsitleda laiemas arenguraamistikus, mitte pelgalt kliimapoliitika rakendamise kuludena. Ühtlasi tuleb riigil arvestada ka juba võetud kohustuste täitmisega - juhul, kui riik ei täida 2030. aastaks võetud kohustusi maakasutuse ja jõupingutuste jagamise määrustega kaetud sektorites, siis tuleb puudujääk kompenseerida teistelt riikidelt ühikuid ostes. Ühikute kättesaadavus on tänase seisuga veel ebamäärane ning kuna tehinguid ei ole tehtud, siis on ka hinda keeruline ennustada. Riigil on majanduslikult ja strateegiliselt otstarbekam suunata eelarvelisi vahendeid siseriiklike investeeringute tegemisse, mis vähendavad kasvuhoonegaaside heidet pikaajaliselt, kui kulutada ressursse heitkoguste ühikute ostmiseks teistelt riikidelt.

Eesti kliimanetraalsuse saavutamise võimalusi, vajalikke meetmeid ja investeeringuid analüüsiti ka 2019. aastal SEI Tallinna poolt läbi viidud uuringus „Kliimanetraalse Eesti suunas“. Analüüsi eesmärk oli hinnata, milliste tegevuste kaudu on võimalik saavutada kasvuhoonegaaside netoheite nulltasemeni jõudmine aastaks 2050. Raport annab potentsiaalse üldkulu hinnangu, mis muutub, sõltudes tehnoloogia hindadest jmt. Lisaks on sektorite eesmärkide täitmiseks tehtavad investeeringud ja elluviidavad meetmed pannakse paika teekaartides, mis võimaldab sektoripõhiseid kulusid ja tulusid paremini hinnata.

Raportis on välja toodud, et kliimanetraalsuse saavutamiseks vajalikud tegevused eeldavad ligikaudu 17,3 miljardi euro suurust koguinvesteeringut. Oluline on rõhutada, et see summa jaguneb ligikaudu 30 aasta peale ning kajastab kogu ühiskonda ja majandust hõlmavat pikaajalist ülesannet. Paljud nendest investeeringutest kattuvad ka muude strateegiliste eesmärkidega, näiteks energiajulgeoleku, looduskaitse, taristu uuendamise või elukeskkonna parandamisega, mistõttu ei ole tegemist üksnes kliimaeesmärkide saavutamise lisakuluga, vaid osalt vältimatute ja igal juhul vajalike arenguinvesteeringutega.

Sektoritest liigub suurim osa planeeritavatest investeeringutest ehitussektorisse, millele järgnevad energeetika (sh tuuleenergia tootmine ja elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine) ning metalli- ja metalltoodete tootmine.

Hinnates võimalikku impordi osakaalu, siis erinevate sektorite arendamisel jääb sisseostetava materjali, masinate ja seadmete ning tööjõu keskmine osakaal vahemikku 30–60%. Keskmiseks impordi osakaaluks kujunes hinnangute põhjal 34,2%.

Tegevusalade kogutoodangu, lisandväärtuse ja töötajate arvu muutuse prognoosimiseks on võimalik kasutada sisend-väljund tabelitele tuginevat mudelit. Kuna investeeringud on osa vajalikest sisenditest, siis lihtsustatud mudelis kasutati eeldatavat Eesti ettevõtetele jäävat investeeringusummat (lahutati import). Vahetarbimise käigus muutub tegevusalade vaheline tasakaal ja protsentuaalselt on eeldatav mõju kogutoodangule ning lisandväärtuse muutusele kõige suurem metalli ja metalltoodete tootmise sektoris. Kogutoodangu aastane suurenemine on eeldatavalt 197%, millega kaasneb ligikaudu 673 mln euro riiklike maksude tasumine.

Kavandatavate investeeringumahtude tõttu kasvab nõudlus uute töökohtade järele, samuti suureneb vajadus tööprotsesside automatiseerimise ja optimeerimise järele. Investeeringutega ja struktuursete muutustega on seotud ligikaudu 30 000 töökohta (5% üldkogumist).

Kliimaministeeriumi analüüsi kohaselt võib pikaajalises perspektiivis, 15 aasta jooksul, enam kui miljardi euro suuruse aastase investeeringumahu suunamine valitud sektoritesse põhjustada majanduse ülekuumenemist. Suurenevad investeeringud võivad ajutiselt kiirendada sektori kasvu, suurendada nõudlust tööjõu järele ning tõsta hindu. Kui investeeringuid sejärel vähendada, võib see tingida sektori tasemel majandustsükli langusfaasi või tekib uuesti vajadus kohaneda muutunud tingimustega.

Esikümne tegevusalade hinnanguline aastane investeering

Tegevusala	Investeering aastas, mln €	Riiklikud maksud, mln €	Lisandvä ärtus, mln €
Ehitus	628,7	82,9	153,7
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	178,6	27,7	60,8
Metallitootmine; metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed	84,0	240,3	847,3
Elektriseadmete tootmine	75,4	16,9	43,4
Maismaaveondus ja torustransport	64,8	17,4	48,9
Kanaliseerimine; jäätme- ja saastekäitlus	10,3	21,1	36,4
Laondus ja veondust abistavad tegevusalad	17,0	27,0	23,5
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	6,7	2,7	4,2
Hulgikaubandus, v.a mootorsõidukid ja mootorrattad	5,1	37,4	30,1

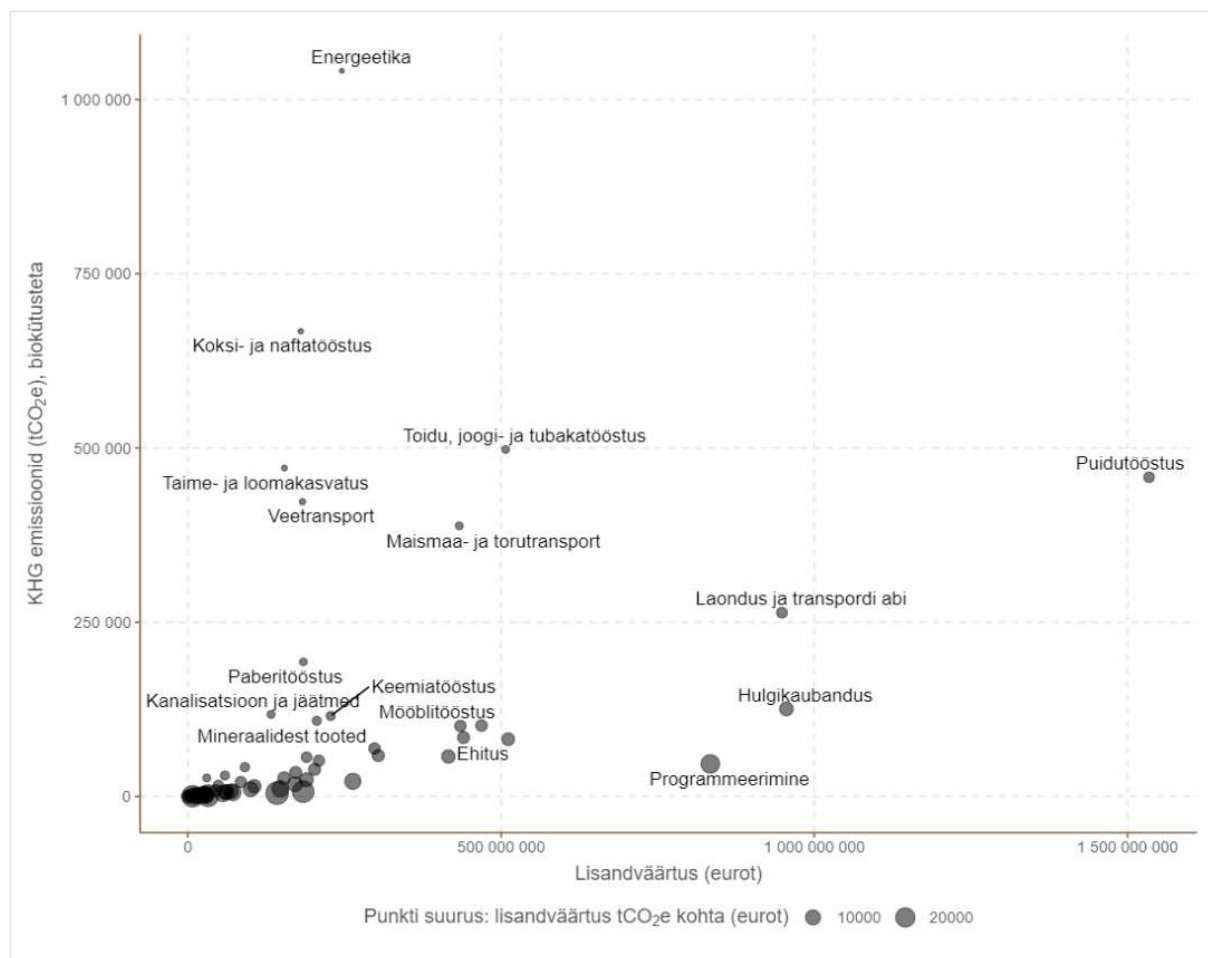
Investeeringute kavandamisel on oluline nii nende tõhusus kui ka kaasnev mõju majandusele. Transpordis (taristu) ja ehituses (energiatõhusus, taristu) on mõju Eesti majandusele suurem, energeetikas on suurem roll importsisenditel. Lisaks tuleb arvestada, et näiteks investeeringud hoonete energiatõhususe suurendamiseks vähendavad hoone ülalpidamise püsikulu.

Need investeeringud, avaliku või erasektori rahastatuna, aitavad moderniseerida olemasolevat infrastruktuuri, suurendada energiatõhusust ja edendada taastuvenergia kasutamist. On oluline arvestada, et kavandatavad investeeringud ei täida üksnes kliimapoliitika eesmäärke. Hoonete renoveerimine, ühistranspordi ja elektrivõrkude areng toovad kaasa laiema mõju, nt kinnisvara väärtuse ja elukvaliteedi kasvu, ühenduste paranemise, energeetikas varustuskindluse (sõltumatus fossiilkütusest), ning kuigi alginvesteeringud on suured, võib oodata pikaajalist kulude kokkuhoidu ja majandusliku konkurentsivõime suurenemist. Investeeringud energiasüsteemi ümberkujundamisse, taastuvenergia arendamisse ja kliimamuutuste ennetamisse ning nende mõju leevendamisse, transpordi- ja digivõrgustikesse on plaanis Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika perioodi 2021-2027 toetuste toel, kuid ka Euroopa Investeeringupanga rohe- ja digiinvesteeringute toel.

Ettevõtluses on ressursisäästu- ja taastuvenergiainvesteeringuid juba ka varem tehtud. Samuti pakub kliimapoliitika uusi ärvõimalusi. Seejuures on oluline tagada uute tehnoloogiate sujuv kasutuselevõtt. Tehnoloogiamahukate investeeringute puhul on oluline tagada reeglite järjepidevus, nt selles, mis määrab tehnoloogia kliimasäästlikkuse. See on mõõdapääsmatu biogaasi tootmise ja kasutuselevõtu puhul. Samuti on oluline jälgida, et nii ELi kui riigi õigusaktid võimaldaksid rahastada nn üleminekutehnoloogiad, et raskesti KHG heidet vähendatavates sektorites oleks võimalik toetada järk-järgulist üleminekut vähese heitega või heitevabadele tehnoloogiatele. Praegu on probleemne fossiilenergia sektori jäätmete kasutuselevõtt ning tehnoloogiad, mille käigus tekib fossiilgaas, kuid mis samas võimaldavad ringmajandust edendada.

Centari analüüsist²⁸ tulevad selgelt esile tööstusharud, mille lisandväärtuse maht on võrreldes kasvhoonegaaside heitega võrdlemisi väike (sisaldab tarneahela mõju). Sektorid on jaotatud ettevõtete põhitegevusala järgi ning võib seetõttu ebatäpsusi sisaldada, samuti ei näita see eraldi väiksemaid, ent süsinikumahukaid tööstusi (nt turbatööstust). Lisaks ei arvesta andmestik maakasutuse sektori heidet, sest selleks meetodikat veel pole. Suhteliselt süsinikumahukad harud on energeetika ja põlevkiviõli tootmine (koksi- ja naftatööstus). Samuti kuulub sinna turbatööstus, mille heide ulatub ca 10%-ni koguheitest, ent lisandväärtus on suurusjärgu võrra väiksem. Mõnevõrra parem on see näitaja erinevat liiki transporditeenuste, taime- ja loomakasvatuse ning toiduainetööstuse puhul, need on pigem kohanevad sektorid. Edukamad on teenused, sh ITK ja finantssektor. Majanduse konkurentsivõimet silmas pidades ei saa sellest siiski üheseid järeldusi teha.

²⁸ <https://raportid.centar.ee/2024-eeesti-ekspordi-lv-sysinikusisaldus.html>.

Joonis 21. Hinnanguline Eesti 2023. aasta ekspordi lisandväärtus, KHG heited ja lisandväärtus emiteeritud KHG tonni kohta.

Enamikul ettevõtetel on vaja ühel või teisel moel kohaneda kliimapoliitikaga ja kliimamuutustega. Sarnased trendid on ka eksporditurgudel, seega on vähese heitega tehnoloogiate ja lahenduste kasutuselevõtt sageli ka juba välisurgude nõue. Nii mõjutab ettevõtteid enim riigi eesmärk suurendada puhta energia tootmisvõimekust, energiatarbe optimeerimine, digitaliseerimine, ringmajanduse võtete kasutamine, ressursikasutuse optimeerimine, logistika ning kasutatava sõidukipargi säästlikkus. Ettevõtted, kes on teinud tarneahela KHG analüüsi, otsivad kogu tarneahelas väiksema keskkonnamõjuga partnereid.

Arvestades, et kliimapoliitika pikaajalised sihid on seatud juba varem rahvusvahelisel ja ELi tasandil, on kohanevatele sektorile ka praegu muutuste kiirendamiseks ja rahvusvahelise konkurentsivõime säilitamiseks välja töötatud ja rakendatud meetmeid, mis toetavad nt ressursitõhususe suurendamist, biokütuste kasutuselevõttu, taastuvenergiale üleminekut, ringmajanduse lahendusi jmt. Euroopa Liidu tööstuse arengut suunab puhta tööstuse kokkulepe²⁹, mille eesmärk on tagada tööstuse konkurentsivõime kasvatamine kliimanetraalsuse suunas liikudes. Euroopa Liidule tähendab puhtale majandusele üleminek ühtlasi ka suuremat julgeolekut ehk sõltuvuse vähendamist kolmandate riikide fossiilkütustest. Selle kokkuleppe kohaselt on süsinikuheite vähendamine Euroopa tööstuse võimas kasvumootor. See suurendab konkurentsivõimet, andes ettevõtjatele ja investoritele kindlustunde, et Euroopa eesmärk on endiselt saada 2050. aastaks vähese süsinikuheitega

²⁹ https://commission.europa.eu/document/download/9db1c5c8-9e82-467b-ab6a-905feeb4b6b0_en

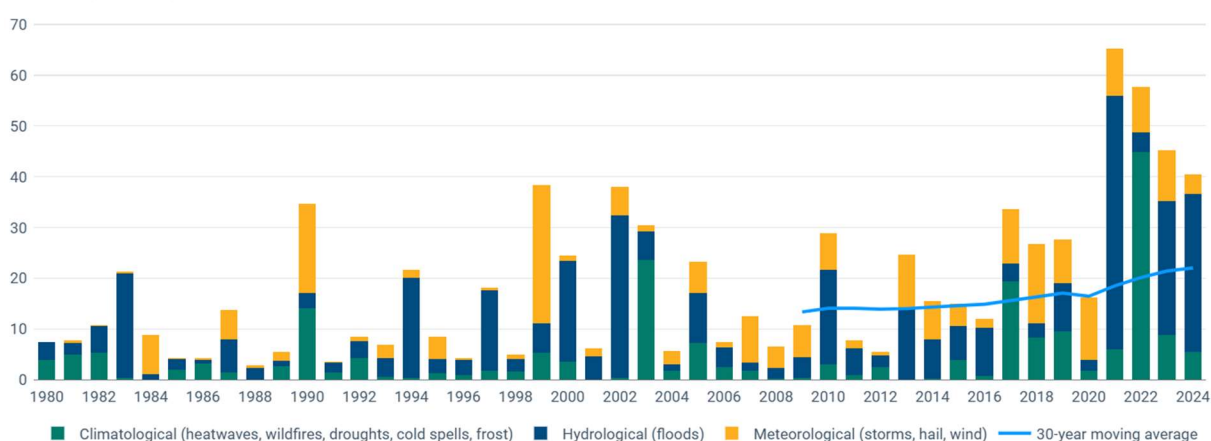
majanduseks. Lühiajalise leevenduse pakkumiseks mobiliseeritakse puhta tööstuse kokkuleppe (Clean Industrial Deal) raames üle 100 miljardi euro, et parandada Euroopa Liidus toodetud puhta tööstuse konkurentsivõimet. Selle hulka kuulub ka täiendav 1 miljard eurot tagatise käesoleva mitmeaastase finantsraamistiku (MFF) raames.

Kasvava vähese heitega tehnoloogia märksõna all on majandusliku mõju seisukohalt oluline, et Eestis vääringdataks kohalikke ressursse, sh teisest tooret ning kasutataks ära taastuvenergeetika võimalused. Kliimakindlas majanduses on suurim perspektiiv suures mahus puhta energia tootmises, kohalike ressursside vääringdamises, materjalide ringlussevõtul, keskkonnasõbralike kütuste tootmises, andmetes ja digilahendustes ning rannikumajanduses.

Järjest rohkem iduettevõtteid on leidnud uusi äriühise ja jõudnud ka välisurgudele, pakkudes lahendusi energiatarbimise optimeerimiseks (nt hoonetes, elektriautode laadimise tarbeks), keskkonnasõbralikus materjalitehnoloogias (alates nanofiibritest ja seeneproteiinist kuni rohe-süsinikuni), kaugseirelahendustes, vesinikutehnoloogias jmt. Rohevesiniku tähtsat osa nähakse ka tööstuses (keemiatööstus, väetiste tootmine, terasetööstus jms) juba kasutatava fossiilsetest allikatest pärineva vesiniku asendamises, taastuvenergia suuremahulises pikemaajalises salvestuses ja ülekandes, aga ka rasketranspordis, laevanduses ja lennunduses. Samuti on ettevõtjad arendamas kliimasõbralikke lahendusi merenduses ning meretehnoloogiate ja laevade ümberehitamise äriühise perspektiiv on suur, kuigi ka see võib käivitamiseks vajada stiimuleid. Tähtis on, et need lahendused oleks mõõdetavad ning jõuaksid tööstusliku tootmiseni. Seepärast on oluline toetuste planeerimisel keskenduda ka nende katsetootmisele.

Euroopa Keskkonnaameti andmetel³⁰ ohustavad kliima muutumisega seotud ohud, nagu äärmuslikud temperatuurid, tugevad sademed ja põuad, inimeste tervist ja keskkonda ning võivad põhjustada olulist majanduslikku kahju. Aastatel 1980–2024 ulatusid kliimakahjud ELis hinnanguliselt 822 mld euronit (2024. aasta hindades). Hüdroloogilised ohud (üleujutused) moodustavad peaaegu 47% ja meteoroloogilised ohud (tormid, sh välg) ligikaudu 27% koguarvust. Klimatoloogiliste ohtude puhul põhjustavad kuumalained ligikaudu 18% kogukahjust, ülejäänud $\pm 8\%$ aga põud, metsatulekahjud ja külmalained. Äärmuslike ilmaoludega seotud suremus oli ELi riikides aastatel 1980–2023 Euroopa Keskkonnaameti andmete³¹ kohaselt 246 376.

Billion EUR (2024 prices)

Joonis 3. Iga-aastane majanduslik kahju, mida põhjustavad ilmastiku ja kliimaga seotud äärmuslikud sündmused ELi liikmesriikides (Allikas: Euroopa Keskkonnaamet).

³⁰ <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/economic-losses-from-climate-related>.

³¹ <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/economic-losses-from-climate-extremes>.

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Kliimaeesmärkide saavutamine eeldab olulisi muudatusi majanduse ja ühiskonna toimimises, sealhulgas uute tehnoloogiate kasutuselevõttu, energiatõhususe tõstmist ning keskkonnahoidlikke tööviise. Selleks on vaja tagada tööjõu oskuste vastavus muutuvatele vajadustele. Oskuste planeerimisel ja arendamisel kasutatakse Kutsekoja poolt tehtavaid OSKA tööjõu- ja oskuste vajaduse prognoosisüsteemi andmeid, mis annavad ülevaate valdkondlikest arengutrendidest ning toovad välja prioriteetsed oskused, sealhulgas rohepöördega seotud kompetentsid. OSKA raportite analüüs aitab määratleda, millised sektorid vajavad enim ümber- ja täiendõpet, ning millised uued ametikohad või rollid on tekkimas seoses üleminekuga kliimanetraalsele majandusele. Roheüleminekuks vajalike oskuste arendamisega tegeleb ka Haridus- ja Noorteameti koordineeritud roheoskuste programm (2023-2026), mille raames pakutakse ettevõtetele ja tööturul osalejatele tasuta täienduskoolitusi ja mikrovalifikatsioone. Pakutakse vähemalt 150 koolitust ja kaasatakse üle Eesti nii kõrg- kui kutseharidusasutusi.

Seaduse eesmärkide saavutamiseks on oluline tagada senisest veelgi tõhusam oskuste arendamise süsteemne koordineerimine ja strateegiline ettevalmistus. Kliimaeesmärkide saavutamiseks on vaja, et keskkonnahoidliku majandusega seotud oskused oleksid vastavate sektorite lõikes varakult kaardistatud, haridus- ja tööturupoliitika paremini lõimitud ning koolituspakkumised ajas paindlikult kohandatavad. See tähendab pidevat koostööd hariduse, tööandjate ja riigi vahel, et ennetada oskuste puudujääke ning võimaldada kiiret reageerimist muutuvale tööturu nõudlusele.

Kavandatud investeeringud suurendavad nõudlust uute töökohtade järele, eriti ehitus-, metall- ning metalltoodete sektoris. Prognooside kohaselt lisandub ja asendatakse kokku umbes 27 000 töökohta. Seejuures suureneb vajadus automatiseerimise ja tööprotsesside optimeerimise järele, mis võib mõjutada töökoha profiile ja oskustööjõu nõudlust. Sektori vajaduste muutudes ja tööjõunõudluse suurenemisega võib tekkida vajadus välistööjõu kaasamiseks, kuid leevenduseks võib siin olla kahanevate sektorite töötajate ümberjaotumine kasvava tööjõunõudlusega sektoritesse.

Investeeringud võivad ajutiselt suurendada kasvu teatud sektorites ja tõsta tööjõukulude taset, kuid investeeringute vähenemisel võib tekkida majandustsükli langusfaas ja vajadus struktuurilisteks muudatusteks, mis võivad mõjutada tööjõu stabiilsust ja sotsiaalset kindlustunnet.

Ühistranspordi arendamise ning energiasäästu suurendamise tehtud investeeringutel on oluline sotsiaalne mõju, toetades ka haavatavate sihtrühmade toimetulekut. Need meetmed võimaldavad eeskätt madalama sissetulekuga inimestel saada parema ligipääsu olulistele teenustele ning vähendavad samas energia- ja liikumiskulude osakaalu nende eelarves. Seetõttu on tähtis, et kavandatavad meetmed oleksid hoolikalt suunatud, et pakkuda reaalselt tuge neile, kelle toimetulekuvõimalused on piiratud. Näiteks võiks ühistransporditaristu parendamine ja taskukohaste energiasäästulahenduste pakkumine vähendada kulusid ning aidata kaasa haavatavate sihtrühmade elukvaliteedi paranemisele.

Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Taastuvelektri, biometaani ja teiste kohalike kütuste tootmise arendamine vähendab Eesti energiasõltuvust ning vähendab väliste energiatarnete kõikumisest tulenevaid riske. Samuti

tugevdab see Eesti energiajulgeolekut, kuna vähendab vajadust imporditavate fossiilkütuste järele. Eestis saab põlevkivienergiast väljuda aga üksnes siis, kui meie elektrisüsteemis on tagatud piisavad juhitavad tootmisvõimsused, mis tagavad varustuskindluse ka siis, kui päike ei paista ja tuul ei puhu. Põlevkivi asendamine peab toimuma süsteemse ja vastutustundliku üleminekuna, kus uued tehnoloogiad – näiteks gaasil ja vesinikul põhinevad juhitavad lahendused ning tuumajaam – tagavad töökindla ja stabiilse elektrivarustuse. Eesmärkide seadmisel on sellega arvestatud ning seadusesse on kirjutatud ka eesmärkide ülevaatamise säte, mis tugineb tehnoloogia valmiduse ning konkurentsivõime hinnangule.

KKMSi eesmärk on kooskõlas Pariisi kliimaleppega ning toetab Euroopa Liidu kliimapoliitikat. See aitab parandada Eesti rahvusvahelist mainet keskkonnateadliku ja jätkusuutliku riigina.

Mõju regionaalarengule

Uued investeeringud suurendavad töövõimalusi ja ettevõtlusaktiivsust eri piirkondades, sh maapiirkondades, kus paikneb potentsiaalne biometaanitootmine ja väärintatakse ressursse, sh jäätmeid. Samuti on võimalik regionaalselt mõjutada tööjõu liikumist suurema kasvupotentsiaaliga sektoritesse. Loodusressursside kõrgem Eestis väärimine loob kohapeale eri piirkondadesse suurema lisandväärtusega töökohti.

Pikaajalised investeeringud, näiteks energiatootmise ja metallitööstuse arendamiseks, toetavad regionaalset infrastruktuuri ja aitavad mitmekesistada kohalikku majandust, vähendades sõltuvust ühekülgsest majandusest.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele

Suurenenud tähelepanu kliimamuutuste leevendamisele ja kohanemisele ei too kaasa uusi aruandlus- ega seireülesandeid, kuna riik koostab vastavat aruandlust juba Euroopa Liidule ja ÜRO-le ning riiklike eesmärkide seires kasutatakse samu andmeid ja tegevusi.

Kliimaeesmärkide seadmine ja saavutamine ning kohanemisvõime suurendamine nõuab ka kohalike omavalitsustelt suuremat aktiivsust planeerimisotsuste tegemisel ja ressursside jagamisel, et tagada eesmärkide saavutamine kohalikul tasandil. Kliimakindla majanduse seadus ei pane kohalikele omavalitsustele lisakohustusi, vaid näeb ette teisiti tegutsemise, mis iseenesest kajastub juba ka enamike kohalike omavalitsuste kehtivates arengukavades, kuid mida pahatihti tavapraktikas ei ole veel tehtud. Riigil on siin oluline toetada kohalike omavalitsusi nii andmete, juhendmaterjalide kui ka puhtale majandusele toetuvate Euroopa Liidu vahendite riiki toomise ja meetmete väljatöötamisega.

Kliimakindla majanduse seaduse sihid on kooskõlas ka juba eeskujuga ja ambitsiooni näitavate suuremate kohalike omavalitsuse plaanidega. Tallinn on seadnud oma arengukavas eesmärgiks suurendada taastuenergia kasutamist ja energiatõhusust nii munitsipaalhoonetes kui ka transpordisektoris. Lisaks on Tallinnas plaan luua päikeseenergia kasutamise lahendusi ja arendada kaugküttesüsteeme. Tartu keskendub oma kliimakavas samuti energiatõhususe suurendamisele ja taastuenergia kasutuselevõtule. Tartu on olnud esirinnas soojuse ja elektri koostootmise ja energiasalvestuslahenduste arendamises, mis aitab vähendada sõltuvust fossiilkütustest. KKMSi ning Tallinna ja Tartu arengukava eesmärgid ühtivad mitmes valdkonnas, sh taastuenergia, energiatõhususe, säästva liikuvuse, elurikkuse säilitamise ja ringmajanduse edendamise vallas. Seega kui KKMS seab riiklikud kliimaeesmärgid ja

õigusnormid, toetavad linnade konkreetsed ja kohalikud meetmed nende saavutamist, pakkudes uusi lahendusi, mis arvestavad linnakeskkonna spetsiifiliste väljakutsetega.

Muud otsesed või kaudsed mõjud

Kliimakindla majanduse seaduse rakendamine võib anda Eesti ettevõtetele konkurentsieelise naaberturgudel, kus puhtale majandusele üleminekuga kohanemine on samuti esiplaanil. Puhtam tootmine võib muuta Eesti tooted atraktiivsemaks naaberturgude keskkonnateadlikele tarbijatele.

Muutuvad töökohtade nõudmised, sh automatiseerimise ja uute tehnoloogiate kasutuselevõtt, tekitavad vajaduse täiendavate koolituste ja hariduse järele, et kohaneda tööturul vajalike oskustega.

8. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub üldises korras. Üldises korras jõustumine on vajalik selleks, et võimalikult kiiresti luua õigusselgus valdkonnas, kus riik on küll rahvusvaheliste ja ELi õigusaktide ning riiklike strateegiadokumentidega võtnud endale tähtjalisi kohustusi hoida inimtekkeline KHG heide tasakaalus sidumisega, st saavutada kliimaneutraalsus, kuid kuna seni ei ole seaduse tasandil vahe-eesmärke seatud ega põhimõtteid kinnitatud, ei saa olla ka kindlust eesmärkide saavutamise osas.

9. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu ministriumidele ja Eesti Linnade ja Valdade Liidule. Eelnõu kohta saabunud ettepanekud ja märkused on mahukuse tõttu kättesaadavad Kliimaministeeriumi kodulehel³². Eelnõuga seoses on huvirühmadega toimunud arutelud ning eelnõud on arutelude tulemustest, märkustest ja ettepanekutest tulenevalt täiendatud.

³² https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2024-12/Koosk%C3%B5lastustabel_191224.xlsx

Rakendusaktide kavandid

Lisa 1
KAVAND

VABARIIGI VALITSUS MÄÄRUS

Kliimanõukoja töökord ja ülesanded

Määrus kehtestatakse kliimakindla majanduse seaduse § 18 lõike 2 alusel.

§ 1. Kliimanõukoda

§ 2. Kliimanõukoja ülesanded

§ 3. Nõukogu õigused ja kohustused

§ 4. Nõukogu koosseis ja ametiaeg

§ 5. Nõukogu töö juhtimine (esimehe ja aseesimehe valimine, esimehe õigused)

§ 6. Nõukogu töö korraldamine (töövorm, koosolekute kokkukutsumise tingimused, materjalide edastamine)

§ 7. Otsuse vastuvõtmine nõukogu koosolekul (kvoorum, hääletamine)

§ 8. Otsuse vastuvõtmine koosolekut kokku kutsumata (elektroonilise hääletamise ja otsustamise kord)

§ 9. Nõukogu esindamise kord

§ 10. Nõukogu asjaajamise ja tehnilise teenindamise kord (protokollimine, dokumentide säilitamine)

§ 11. Määruse jõustumine

Kohaliku omavalitsuse energia- ja kliimakava nõuded ja koostamise kord

Kliimaministri määrus

Määrus kehtestatakse kliimakindla majanduse seaduse § 14 lõike 4 alusel.

1. peatükk

Üldsätted

§ 1. Reguleerimisala

§ 2. Mõisted

2. peatükk

Energia- ja kliimakava koostamine ja ülesehitus

§ 3. Energia- ja kliimakava koostamine

§ 4. Energia- ja kliimakava ülesehitus

§ 5. Üldosa

§ 6. Kliimamuutuste leevendamise osa

§ 7. Kliimamuutustega kohanemise osa

§ 8. Tegevuskava

§ 9. Kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise meetmed

§ 10. Energia- ja kliimakava kooskõlastamine ja avalikustamine

3. peatükk

Eesmärkide täitmise seiramine, aruandlus ja uuendamine

§ 11. Eesmärkide täitmise seiramine

§ 12. Aruandlus

§ 13. Energia- ja kliimakava uuendamine